

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א"ר

ערב שבת קודש
יום הכיפורים
ט' בתשרי התשע"ז

יוצא לאור עלידי
צעירי אגודת חב"ד באה"ק

פקודת יום

אדמוה"ז, היולדת וההוראה לכל עדת החסידים

שמעתי סיפור מכ"ק מו"ח אדמו"ר אודות אדמו"ר הזקן, שיש בו לימוד והוראה בנוגע להפעולה עם הזולת:

פעם ביום-הכיפורים אחר תפילת שחרית, פשט רבינו הזקן את הטלית והקיטל, והלך לקצה העיר, וקצץ עצים ובישל מרק בשביל יולדת שדרה שם...

סיפור זה - סיים כ"ק מו"ח אדמו"ר - לא בכל עת היו מדברים אודותיו. הי' זמן שדיברו על זה והי' זמן שלא דיברו על זה, ובודאי שלא רצו לפרסמו.

ואעפ"כ, סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפור זה לי, בידעו "אז איך וועל זיך ניט אַינהאַלטן" מלספרו ליהודים נוספים, בתוספת ביאור הלימוד וההוראה מסיפור זה.

ויש לבאר תוכן הסיפור בעבודה:

מדרגתו של אדמו"ר הזקן בהיותו מעוטף בטלית וקיטל (דומה למלאך), ביוהכ"פ, ואחר התפלה - אין לשער. ולמרות גודל מעלת מדרגתו, פשט אדמו"ר הזקן הטלית והקיטל, והלך לבית האחרון שבקצה העיר, סמוך לשדה, שמורה על המדריגה היותר אחרונה בקדושה, שסמוכה לקליפה, "עשו גוי איש שדה" - בשביל לעזור ליולדת ולולד, היינו, לעשות עוד יהודי ("מאַכן נאָך אַ אידן")

סיפור זה מהווה לימוד והוראה לכל עדת החסידים ע"ד גודל הנחיצות וההכרח בעבודה עם הזולת. ולכן, צריך כאו"א לקבל על עצמו הן בנוגע לעבודה עם עצמו, והן בנוגע לעבודה עם הזולת, לקרבו לתורת החסידות.

(ליל ב' אייר ה'שי"ת, תורת מנחם כרך א' עמ' 44)

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט' בתשרי ה'תשע"ח - ט"ז בתשרי ה'תשע"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט' בתשרי	מצות לא תעשה.. א מצוה.. אלו הם.. בין עשה ובין לא תעשה.	ודברים הללו.. שנת החמה.	השרשים**.
ש"ק	י' בתשרי	וראיתי לחלק.. בעזרת ש-די.	מצות עשה.. א מצוה ראשונה.. פג להביא.. שמה.	השרשים*.
א'	י"א בתשרי	משוך חסדך וגוי.. ספר המדע והוא ספר ראשון.. הלי יסודי התורה.. בפרקים אלו.. פרק א-ג.	פז להקריב.. קסו לשבות.. קדש.	מ"ע א. מ"ט. מ"ע ב.
ב'	י"ב בתשרי	פרק ד-ו.	קסז לשבות.. רמח לדון.. אין לו.	מ"ע ג. ד. ט.
ג'	י"ג בתשרי	פרק ז-ט.	מצות לא תעשה.. א מצוה ראשונה.. קכב שלא לשבור.. בו.	מ"ט. סה. מ"ע קעב.
ד'	י"ד בתשרי	פרק יו"ד. הלי דעות.. בפרקים אלו.. פרק א-ב.	קכג שלא להוציא.. רמז שלא לגנוב.. ממון.	מ"ט. סד. מ"ע ח. ו. רו.
ה'	ט"ו בתשרי	פרק ג-ה.	רמה שלא לגזול.. ששה שלא ירבה.. מאד. אלו הם.. ובין לא תעשה.	מ"ע רז. מ"ט. מ"ע שב. מ"ע רה. מ"ט. שג.
ו'	ט"ז בתשרי	פרק ו-ז. הלי תלמוד תורה.. בפרקים אלו.. פרק א.	וראיתי לחלק.. ספר המדע הלכותיו.. ספר נשים.. וחי מצות לא תעשה.	מ"ט. דש. שה.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש והלילה	חצות היום	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	72 ד'	120 ד'							
ו', ט' בתשרי	5.21	4.34	5.43	6.40	9.30	12.31	1.01	6.28.7	6.53
ש"ק, י' בתשרי	5.22	4.34	5.43	6.41	9.30	12.31	1.01	6.27.4	6.51
א', י"א בתשרי	5.23	4.35	5.44	6.41	9.30	12.30	1.00	6.26.1	6.50
ב', י"ב בתשרי	5.23	4.36	5.45	6.42	9.30	12.30	1.00	6.24.8	6.49
ג', י"ג בתשרי	5.24	4.37	5.45	6.43	9.30	12.30	1.00	6.23.5	6.48
ד', י"ד בתשרי	5.25	4.37	5.46	6.43	9.30	12.29	12.59	6.22.2	6.46
ה', ט"ו בתשרי	5.25	4.38	5.47	6.44	9.30	12.29	12.59	6.21.0	6.45
ו', ט"ז בתשרי	5.26	4.39	5.47	6.45	9.30	12.29	12.59	6.19.7	6.44

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים	תל-אביב	חיפה	באר-שבע
יום הכיפורים	5:51	6:06	7:03	6:09
חג הסוכות	5:45	6:00	6:57	6:02
שבת חול-המועד	5:42	6:53	5:48	6:00

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב
 מערכת: לוי-יצחק שייקביץ, יוסף-יצחק אולידורט
 מו"ל: המרכז לעזרי שליוח, ת"ד 100 כפר חב"ד 6084000
 טל' 03-3731777, פקס: 03-9606169, 7474-ISSN 0793
 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

שכמה וכמה מבני-ישראל יקיימו בו מצווה נעלית זו!¹¹³

יום שישי,

ט"ז בתשרי, א' דחול-המועד¹¹³

יום חמישי ערב - מוצאי יום-טוב¹¹⁴:

ערבית: אתה חוננתנו. יעלה ויבוא.

אם שכח - בכל תפילות חול-המועד, או שנסתפק בזה, ונזכר לאחר ברוך אתה ה' של סיום הברכה, יסיים 'למדני חוקיך', יתחיל 'יעלה ויבוא' וימשיך כסדר. אם נזכר אחר סיום הברכה קודם 'מודים' - אומר זאת שם, וימשיך 'מודים' (ללא חזרת 'ותחזינה'). אם התחיל 'מודים' חוזר ל'רצה'. אם כבר סיים 'יהיו לרצון' האחרון, חוזר לראש התפילה. אם נזכר בשחרית מתפלל שתיים - הראשונה לחובה, והשנייה לתשלומין.

הבדלה בסוכה. כשמבדיל על היין מברך אחר ברכת 'המבדיל' גם 'לישב בסוכה'.

שמחת-בית-השואבה נעשית בשנים האחרונות בלילות חול-המועד בכל אתר ואתר בפרסום גדול וברחובה של עיר, בהשתתפות תזמורת וברוב עם. כמו-כן נעשית שמחה וכו' לנשים בפני-עצמן.

113 (לבני חו"ל: ערבית דיו"ט. הדלקת הנרות: שלי-יום-טוב, ושהחיינו. סדר הקידוש בסוכה, הפעם: יין, קידוש, שהחיינו, לישב בסוכה. בהוצאת ס"ת בשחרית אומרים י"ג מדות פ"א, רבש"ע וכו', מוציאים ב' ס"ת וקוראים לה' עולים כדאמול' שור או כשב', בספר הב' למפטיר כדאמול, הפטרה "ויקהלו אל המלך שלמה", אשרי, יהללו, מוסף כדאמול, נשיאת-כפיים וכו'. מנחה של יו"ט. ערבית לשבת. מצרפים את חלת עירובי-התבשילין לחם-משנה בליל שבת וביום השבת (ואוכלים אותה ואת התבשיל בסעודת היום).

114 לעניין בן חו"ל הנמצא בארה"ק ולהיפך, הפסיקה הרגילה של רבותינו נשיאנו בזה היתה ע"פ נגלה (ולא ע"פ פס"ד אדה"ז בשו"ע מהדו"ת ס"א א ס"ח, לפי המקום בו נמצאים בפועל). ראה במהדורה האחרונה של ליקוט המענות בנושא, בס' 'נתיבים בשדה השליחות' ח"א עמ' קג. וע"ע.

'אליך', 'ויחונך', 'אליך', 'לך', 'שלום'. כשאומרים תיבת 'ברכך' - המתברך [כולל הש"ץ] ראשו באמצע. ה' - מיסב ראשו לימינו. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו. ה' - באמצע. פניו - לימינו, וכן הלאה עד לתיבת שלום - באמצע.

כשמזכירים הכהנים את השם, אין הקהל אומרים "ברוך הוא וברוך שמו", וכן אין אומרים "כן יהי רצון" וכדומה.

כשהכהנים נושאים כפיהם במוסף של יום-טוב אומרים הקהל "ריבוננו של עולם..." - בשעה שהכהנים מנגנים דווקא, אבל כשהכהנים אומרים את התיבות, צריך לשמוע. כשמנגנים הכהנים לפני התיבה "וישם", אומר הקהל "ריבוננו של עולם... הצדיק". כשמנגנים לפני תיבת "לך" - "ואם... אלישע". כשמנגנים לפני תיבת "שלום" - "וכשם... לטובה". וכשהכהנים אומרים תיבת "שלום", מסיימים "ותשמרני ותחנני ותרצני".

"אדיר במרום..." - אומרים אחר עניית אמן, כשעדיין הטלית על הפנים.

קידוש:

"אתקינו" דיום-טוב, "אלה מועדי", וברכות 'בורא פרי הגפן' ו'לישב בסוכה'. המסובים מברכים 'לישב בסוכה' אחרי ברכת 'המוציא' מבצע לולב:

הרבי הנהיג אשר בימי חג הסוכות יוצאים עם הד' מינים לרחוב וכיוצא בזה, מקומות שם נמצאים בני ובנות ישראל לזכותם במצווה זו. גם במבצע לולב משתדלים שייטלוהו בסוכה. [וכן לכבדם במיני-מזונות, ולברך עמהם "לישב בסוכה"].

ידועה הנהגת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אשר הד' מינים שהוא מברך עליהם הוא מוסרם כדי שהקהל יוכל לברך עליהם. "מסופר על אחד הרה"צ (כמדומה מפולין) שהתנהג כן בקביעות, וכששאלוהו: והרי עליידי המשמוש נוגעים בהעניין ד'הדר' ענה, שאין לך 'הדר' [יותר] מזה,

מיונה הנביא לומדים את כוח התשובה

מדוע דווקא לגבי יונה למדים ששאב רוח הקודש משמחת בית השואבה?
 • אין לברוח מהקב"ה, וסוף־סוף גם הגשמיות תחבור לרוחניות • בכוחה של תשובה להפוך רשע גמור לצדיק גמור • חידוש זה של יונה בן אמיתי, קיבל מעניינם של המים בשמחת בית השואבה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

מבטל את ההבדלה והירידה של "מים תחתונים"⁷. יתירה מזו: על־ידי זה הם מתעלים למעלה יותר מכפי שהיו קודם ירידתם; כל ירידה הרי היא לצורך עליה. העניין ברוחניות של ההבדלה בין "מים עליונים" ל"מים תחתונים" הוא - ההבדלה הכללית בין מעלה ומטה, בין רוחניות וגשמיות, "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם"⁸. אלא שזהו רק כפי שהוא מצד סדר הבריאה. אבל תכלית הבריאה היא "אשר ברא אלקים לעשות"⁹, לעשות ולתקן, ושכל העניינים שלמטה תהיה עליה, ועוד למעלה יותר מכפי שהיה קודם הירידה, כנ"ל.

ועניין זה מתבטא גם בכך ש"מים תחתונים בוכים אנן בעינן למהוי קדם מלכא", והקב"ה הבטיח להם ניסוך על גבי המזבח, שעל־ידי זה יתעלו למעלה מקודם ירידתם. וזהו הטעם לגודל השמחה של שמחת בית השואבה - כיוון שאז מבטלים את כל הבדלות

(7) שהרי המים שמנסכים על גבי המזבח לפני ה' - שואבים אותם מ"מעין" דווקא, שנמשך ונובע ע"י "גדי הארץ" (ראה שו"ת הרא"ש כלל לא סי"א. ב"י יו"ד סר"א ד"ה כתב א"א ז"ל בתשובה), שהו"ע "מים תחתונים" (מהנחה בלתי מוגה).
 (8) היינו, שלמטה בארץ תהי' ההנהגה ע"פ טבע, ובשמים תהי' ההנהגה באופן ד"מלכותא דרקייעא" (מהנחה בלתי מוגה).
 (9) בראשית ב.ג.

א. שמחת¹ בית השואבה היתה מפני שבסוכות היו מנסכים על המזבח גם מים² - מלבד ניסוך היין שהיה גם במשך כל השנה. איתא במדרש³, שהטעם שהמים זכו לכך, הוא, לפי שבשעה שאמר הקב"ה "יהי רקיע בתוך המים גו"⁴ והבדיל בין "מים עליונים" ל"מים תחתונים"⁵ - בכו "מים תחתונים", ועמדו בתשוקה ואמרו "אנן בעינן למהוי קדם מלכא"⁶. ולכן הבטיח להם הקב"ה שיקחו מהם לנסך על גבי המזבח. והיינו, שניסוך המים על גבי המזבח בסוכות,

(1) מכאן עד סוף ס"ב - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 420 ואילך. במהדורא זו ניתוספו בשוה"ג עוד איזה ציוני מ"מ וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה (ע"פ "סרט הקלטה").
 (2) "הלכה למשה מסיני" (סוכה לד, א. וש"נ), ומרומז גם בפסוקים (ראה שבת קג, סע"ב. וש"נ). ועז"נ (ישעי' יב, ג) "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", היינו, ששאיבת המים לניסוך המים צריכה להיות "בששון" דווקא (מהנחה בלתי מוגה).
 (3) הובא בפרש"י ורמב"ן ורבינו בחיי ויקרא ב, יג. וראה מדרש עשה"ד א (נדפס באוצר מדרשים (אייזנשטיין) ע' 450). רשימות הצ"צ לתהלים צב (יהל אור ס"ע שלד).
 (4) בראשית א. ו.
 (5) ראה פרש"י עה"פ.
 (6) ומאז ואילך עומדים הם בתשוקה ובכ"י זו (מהנחה בלתי מוגה).

ס' או ע'. מדייקים לעשות היקף אחד שלם סביב הבימה, ומסיימים אותו באמירת אות ת'. ההקפות הן (נגד כיוון השעון) מזרח - צפון - מערב - דרום (מי שהתחיל ממקומו - ישלים סיבוב).

מי שאין לו ד' מינים - ייקח מאחר שכבר סיים ויקיף גם הוא. מי שאירע לו אָבֶל (רח"ל) בחג, אינו מקיף, וכן אָבֶל על אביו ואמו במשך כל י"ב חודש אינו מקיף. ויש לו לכבד בארבעת המינים שלו אדם אחר שאין לו ד' מינים - שיקיף הוא. את הפסוקים "כי אמרת..." (ודומיו, שבסוף כל הושענא) אומרים רק בהושענא־רבח. בשנים האחרונות הורה הרבי לנגן "הושיעה את עמך..." בניגון הידוע. את הפסוק "למען דעת..." שבסוף הושענאות, אומרים בקול רם כשמכניסים את ספר־התורה להיכל.

מותר להחזיר לולב למים ביום־טוב, ואף להוסיף עליו מים (עד מחצית מהכמות הנמצאת), אבל לא להחליף את המים. על־פירוב נשמרים המינים כראוי ללא מים כשהם סגורים היטב בתוך נרתיק ניילון (שהוכן מערב יום־טוב, עם ריסוס קל של מים פנימה, ליצירת לחות), או בתוך נייר־כסף. קריאת התורה: 'אתה הראת'. בפתיחת הארון אומרים פעם אחת י"ג מידות. "ריבונו־של־עולם", יהיו לרצון, ואני תפילתי (פעם אחת), וממשיכים כרגיל: "ברוך שמייה... ישועה ורחמים". מוציאים שני ספר־תורה, את הראשון מוליך הש"ץ, וקוראים בספר הראשון לחמישה עולים (ויקרא כב) "שור או כשב", מניחים ספר שני על הבימה ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה. קוראים למפטיר בספר השני (במדבר כט) "ובחמישה־עשר יום". הגבהה וגלילה. הפטרת היום (זכריה יד): 'הנה יום בא לה'", ומזכירים קדושת היום בכרכה אחרונה. אשרי הש"ץ נוטל את ספר־התורה השני ואומר 'הללו'. חצי קדיש. מוסף של יום־טוב.

נשיאת כפיים: הכול מכסים את פניהם בטלית, וגם את הילדים מכניסים תחת הטלית. גם ידי הכוהנים מכוסות בטלית. הכוהנים מפנים את פניהם לשמאלם, לימינם ולאמצע, בכל אחת מהמילים: 'ברכך', 'וישמרך',

בנחת) "הודו...". הנענועים:

מנענעים את הלולב ומיניו ארבע פעמים בהלל: ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ב"אנא ה' הושיעה־נא", ובכופלו [בין שני הנענועים ב"אנא ה' היה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו עושה הפסק כלשהו, כגון הנחת האתרוג, פיזור הרגליים, סידור הטלית על כתפיו וכדומה], וב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הראשון אשר בסוף ההלל. ואם בירך על הלולב בבית־הכנסת קודם הלל, אינו מנענע ב"אנא ה' הושיעה־נא" אלא פעם אחת.

סדר הנענועים: "הודו" - לדרום, "לה" - אינו מנענע¹⁰ (אבל מצרף אמירתו לאמירת מילת "הודו", ואחריו עושים הפסקה כלשהי¹¹), "כי" - לצפון, "טוב" - למזרח, "כי" - למעלה, "לעולם" - למטה, "חסדו" - למערב. "אנא" - לדרום ולצפון, "ה" - אינו מנענע, "הושיעה" - למזרח ולמעלה, "נא" - למטה ולמערב¹¹.

הושענאות: מוציאים ספר־תורה אחד, והמוציאו עומד איתו ליד הבימה ומחזיקו¹². ארון־הקודש נשאר פתוח עד גמר אמירת הושענאות. כמדומה שנהוג להקיף בבית־הכנסת גם כשמתפללים ביחיד.

באמירת הושענאות היה הרבי מחזיק את ארבעת המינים בשתי ידיו, ומצמידם לחזהו. אומרים תיבת 'הושענא' בראש ולאחרי כל ארבעת ה'אותיות' המקדימות (הושענא למענך אלוקינו... בוראנו...), וכן קודם כל 'אות' שבסדר אותו היום (הושענא למען אמיתך, הושענא למען בריתך... - כך נהג הרבי). באותיות שאומרן החזן בקול רם - שאז מקיפים בהן - אומרים 'הושענא' לפנייהן ולאחריהן.

הושענאות דיום זה: 'למען אמתך'. מנהגו שהש"ץ מתחיל לומר בקול רם מאות

(10) מ"ג ס' תרנ"א ס"ק יט בשם כל בו, הגמ"י ודרכי משה.
 (11) ע"פ שיערי הל' ומנהג או"ח ח"ב סי' ערה / שלחן מנחם או"ח ח"ג סי' שכב.
 (12) צ"ע איך מקיימים כראוי אמירה וענייה דש"ץ וקהל ב'הודו' וב'אנא', כשלמעשה כל אחד אומר ומנענע בקצב שלו.
 (13) בלוח כולל־חב"ד כתוב שאם לכולם יש לולבים, יניחו את ספר־התורה על הבימה. וע"ע.

ומחיצות העולם¹⁰, פורצים את כל הגדרים וההגבלות של העולם על-ידי זה שמתקשרים עם הקב"ה; "שמחה פורץ גדר". ולכן שמחת בית-השואבה היא המקור והשרש לכל שמחה – אמיתית עניין השמחה, שפירושה פריצת גדר העולם.

* * *

ב. [.] אודות הטעם לשם "שמחת בית השואבה", איתא בירושלמי¹¹, "שמשם שואבים רוח הקודש"¹². יונה בן אמיתי נכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש".

ולכאורה אינו מובן: בבית-המקדש בעת שמחת בית השואבה היו אלפים רבים מישראל, וביניהם כמה וכמה גדולים. ומכיוון ש"משם היו שואבין רוח הקודש" – הרי כולם קיבלו משם רוח הקודש, ומדוע מזכירים דווקא את יונה?

כמדובר לעיל¹³ שכל סיפורי התורה אינם סיפור בעלמא, אלא הוראה בעבודת האדם לקונו – כן הוא גם כן הסיפור בירושלמי אודות יונה.

איתא בזהר¹⁴ ש"יונה בן אמיתי" קאי על הנשמה, מלשון "לא תנוני איש את עמיתו"¹⁵. כלומר, שבירידת הנשמה בגוף, הנה מצד הריחוק וההפכיות דנשמה וגוף¹⁶, צריכים לראות שהגוף לא ירמה, חסוֹשֵׁלוֹם, את הנשמה; אדרבה – צריכים לראות שהנשמה תרמה את הגוף, דהיינו, שהנשמה תרמה את הגשם ותעשה ממנו דירה לו יתברך.

על-פי זה יובן הטעם שמצינו בנוגע ליונה

10) וכיוון שעליית התחתון למדריגת עליון מהוה חידוש גדול יותר מאשר עמידת העליון במדריגתו – הרי זה באופן ד"לפום צערא אגרא" (אבות פ"ה מ"א), ובמילא, גם השמחה היא גדולה ביותר – מצד ביטול ההבדלה, הגדרים והמדידות וההגבלות כו' (מהנחה בלתי מוגה).

11) סוכה פ"ה ה"א. הובא בתוס' סוכה ג, רע"ב.

12) דהיינו, שיחד עם שאיבת המים "ממעיני הישועה", היו שואבים ג"כ רוח הקודש (מהנחה בלתי מוגה).

13) ס"י. (בגוף השיחה).

14) ח"ב קצט, א.

15) בהר כה, יז.

16) שהרי הנשמה היא תכלית הרוחניות, והיא יורדת לעולם שהוא גשמי – הריפך בתכלית מרוחניות (מהנחה בלתי מוגה).

דווקא ששאב משמחת בית השואבה: עניין שמחת בית השואבה הוא, כאמור לעיל¹⁷, העניין של "מחצתי ואני ארפא", עניין "אשר ברא אלקים לעשות" – "לתקן", שמבלי הבט על הירידה שבגשמיות, ישנו הכוח להעלותו למעלה יותר מקודם לכן. ומשמחת בית השואבה שואבים את הכוח ל"יונה" מלשון אונאה – לרמות את הגשם ולעשות מגשמיות העולם גופא דירה לו יתברך.

ג. וזהו גם ענינו של יונה ונבואתו – בפשטות העניינים:

ענינו של יונה בן אמיתי היה – ללמד תשובה את העם, ולא רק סתם חרטה, אלא כדאיתא בגמרא¹⁸ בפירוש הפסוק¹⁹ "וישובו גו' ומן החמס אשר בכפיהם", "אפילו גזל מריש ובנאו בבירה מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו" – שגם לאחר שיש עושה פעולה שעל-ידיה מתבטל חיוב השבת הגזילה²⁰, מכל מקום, מתנהגים לפנינו משורת הדין להחזיר הגזילה.

ועניין זה פעל יונה גם ב"חוצה" – אצל אומות-העולם, ומזה גופא מוכח גם בנוגע לפעולה על בני ישראל, היינו, שגודל פעולתו היתה עד כדי כך שנשפך ("עס גיטט זיך איבער") גם החוצה, וכידוע²¹ המשל בזה מחבית מלאה, שכשמתמלאת על גדותיה נשפך ממנה גם לחוץ. ועל דרך הלשון "די והותר"²², שכיצד יודעים שיש כבר "די" – כאשר ישנו "והותר".

ד. וזהו הטעם שמפטירין ביונה במנחת יום הכיפורים – לפי "שיש בו כוח התשובה ושאין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה"²³:

ענינו של יום-הכיפורים הוא – "ביום חתונתו וביום שמחת לבו"²⁴, דהיינו שהוא יום שמחה, כיוון שבו נעשה עניין "סלחתי כדברך"²⁵, שהאדם

17) ס"ג י"ט. (בגוף השיחה).

18) תענית טז, א.

19) יונה ג, ח.

20) ראה גיטין נה, א (במשנה).

21) ראה תו"א מג"א צא, א. ובכ"מ.

22) ע"ד לשון הכתוב – ויקהל לו, ז.

23) שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ב ס"ד.

24) שה"ש ג, יא. וראה תענית כו, ב (במשנה) ופרש"י.

25) שלח יד, כ. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10. וש"נ.

אין מנהגנו לישון בסוכה. בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן נפסק, שהנכנס לסוכת חבירו ל"שינה וטיוול", מברך 'לישב בסוכה'. [והנכנסים לביקור קצר ומסתפקים אם זו קביעות, משתדלים לכבדם במיני מזונות יותר מכביצה כדי שיברכו כדיון].

אין מנשקים את הסוכה בכניסה או ביציאה. ממצוות שמחת יום-טוב לשתות בכל אחד מימי החג רביעית יין, אך אפשר לצאת ידי חובה בשתיית הרביעית מכוס הקידוש (גם בלילה). שחרית:

משכימים ומקדימים לקיים מצוות לולב, ובפרט בפעם הראשונה. אסור לאכול לפני נטילת לולב. והבריאים גם אינם טועמים לפניכן.

נטילת לולב בסוכה היא מצווה מן המובחר, ואפילו קודם התפילה מברכים בסוכה. וגם אם יורדים גשמים, מצווה מן המובחר להמתין עד שייפסק הגשם כדי ליטלו בסוכה.

כשנותנים את ארבעת המינים לאחר לברך, נכון לומר בפירוש שהוא "במתנה על-מנת להחזיר" [בספר המנהגים משמע, וכן נהג הרבי למעשה, לומר זאת גם בחול-המועד]. "והוא תועלת לנותן ולמקבל".

איטר יד נוטל את הלולב בימינו שהוא שמאל כל אדם, ואת האתרוג בשמאלו שהוא ימין כל אדם.

שדרת הלולב צריכה להיות מול פני הנוטל. עומד כשפניו למזרח, נוטל את הלולב ביד ימין ומברך על הלולב, ונוטל את האתרוג בשמאלו ומתחיל ברכת שהחיינו. בסיום הברכה – מצמיד יחד את הלולב ומיניו לשליש העליון של האתרוג, אשר אווזו באלכסון קצת.

הנענועים: לדרום וצפון – לקרן דרומית מזרחית, קרן צפונית מזרחית. למזרח – לאמצע המזרח. למעלה – בהבאה מורידים תחילה מעט "המשכה בעולם", ואחר-כך מביאים אל החוזה. למטה – בהבאה מעלים תחילה מעט "העלאת העולם", ואחר-כך מביאים אל החוזה. למערב [דרך ימין] – שתי פעמים הראשונות לקרן מערבית דרומית, בפעם השלישית – לאמצע מערב. [הכיוון צריך להיות למזרח ומערב העולם, ולא שה'מזרח' הוא תמיד לכיוון ירושלים, ככתפילה].

לכל צד – הולכה והבאה שלוש פעמים. בהבאה צריך להגיע עד החוזה, "מקום שמכים באמירת 'אשמנו'", וגם ההולכה, כולל ההולכה הראשונה, מתחילה מן החוזה. אחר כל הולכה מנענעים (מכסכים) את הלולב, ואחר-כך עושים את ההבאה.

ראש הלולב יהיה למעלה בכל הנענועים. במשך כל הנענועים, האתרוג מכוסה ביד – חוץ מהנענוע האחרון, שאז מגלהו קצת.

[עוד נהג הרבי:

היה מביא את ד' המינים אל מול החוזה, ואחר-כך בתנועה נוספת היה מביאם ומגיעם אל החוזה ממש. בכל משך הנענועים עמד במקום אחד כשפניו למזרח. לא פנה לכיוון הנענועים, אלא בהפניית הידיים וחלק הגוף העליון. בכל הנענועים המינים זקופים ובגובה החוזה, מלבד הנענועים למעלה ולמטה, שבהם המינים זקופים, ורק הידיים מורמות לגובה הפנים או מושפלות למטה].

תפילת שחרית:

שמונה-עשרה של יום-טוב.

מי שלא הספיק ליטול לולב לפני התפילה "ואי אפשר לצאת מבית-הכנסת מפני הרואים", יברך עליו שם לפני ההלל, וב'אנא' שבסוף ההלל ינענע רק פעם אחת, כדלהלן.

הלל: אחר חזרת הש"ץ אומרים הלל שלם. לכל הדעות מברכים עליו תחילה וסוף, וגם ביחיד (וכן גם בימי חול-המועד ושמחת-תורה). באמירת הלל אווזים את הלולב (ביד ימין), ולנענועים מצרפים אליו גם את האתרוג (ביד שמאל).

באמירת הלל (תמיד), כופלים הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה פסוקים: "יאמר נא... כי לעולם חסדו", וגם ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו... " והציבור [ולא הש"ץ] עונים בקול: "הודו", ואומרים בנחת "יאמר נא ישראל..."; הש"ץ מקריא: "יאמר נא ישראל... ", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו... ", ואומרים בנחת "יאמרו נא בית אהרן... "; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא בית אהרן... ", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו... ", ואומרים בנחת "יאמרו נא יראי ה'... "; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא יראי ה'", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם

שלא לה שלאחר הבר-מצווה יהיו ארבעת המינים (מהודרים).

הדלקת הנרות¹⁰⁴: לכתחילה מדליקים אותן כזמן הרגיל בערב-שבת. כדאי ונכון שיתחילו [הבנות] להדליק פעם הראשונה ביום טוב, שאז יברכו "שהחיינו" גם על התחלת קיום מצוות הדלקת נר יום טוב¹⁰⁵.

אם אפשר, מדליקים נרות יום טוב בסוכה. ואין להכניסם הביתה אחרי ההדלקה [אמנם אם הסוכה קטנה ואין מקום לנרות, ובפרט אם יש חשש בטיחותי, יכולים להשתמש במשהו לאור הנרות ואחר-כך להעבירם (אם אפשר – רק חלק מהם) לחדר אחר, ואם אפשר, יש להשתדל שיהיה נר שברכו עליו במקום שיראו אותו בעת ברכת הקידוש¹⁰⁶].

אחרי ההדלקה¹⁰⁷, מברכות "להדליק נר של יום טוב" ו"שהחיינו". איש המדליק, לא יברך "שהחיינו".

יום חמישי

ט"ו בתשרי, א' דחג-הסוכות¹⁰⁸

רביעי בערב, ליל חג-הסוכות: תפילת ערבית של יום טוב. שמחת החג, וגם שמחת בית-השואבה, מתחילות מליל ראשון של חג-הסוכות. נוהגים לשיר, למחוא כף ולרקוד [לא רק בחול-המועד, אלא] גם ביום טוב.

פעמים רבות דיבר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו על המבצע לבקר בבתי-כנסת (ולנסוע בחול-המועד לערי-השדה) כדי לשמוח בשמחת בית-השואבה ושמחת החג בכלל. החל משנת תשמ"א היתה ההוראה לערוך שמחה זו בחול-המועד "ברחובה

104 **לבני חול**: יש לעשות היום עירוב תבשילין (פת כביצה ותבשיל כזית) כנדפס בסידור. יש להכין נר גדול (נר-נשמה) כדי להדליק ממנו למחר ולש"ק (ואם צריך – גם את הנרות והפתילות לימים אלו).

105 סה"ש תש"נ ח"ב עמ' 481. שערי הל' ומנהג או"ח ח"א סי' קלח.

106 ראה שו"ע אדה"ז סי' רסג ט"ד. לקוטי שיחות חכ"ב עמ' 283.

107 שו"ע אדה"ז סי' רסג ט"ח.

108 מקוצר היריעה נשמטו רוב ההערות הבאות, אך רוב ההוראות המעשיות הועברו מן ההערות אל גוף הלוח.

של עיר", וברוב עם הדרת מלך. סדר הקידוש:

מקדשים בסוכה: "אתקינו" (דיום טוב), "בורא פרי הגפן", "אשר בחר בנו", "לישב בסוכה", ו"שהחיינו". קודם שהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מברך 'לישב בסוכה', היה מביט בסכך.

מי שבירך 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות – לא יברכנה עתה. ברכת 'שהחיינו' בקידוש שבסוכה עולה גם על עשייתה ועל מצוות הישיבה בה, ולכאורה יש לכוון על כך בשעת הברכה, הן המקדש והן השומעים. איש שבירך (בטעות) 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, אם הדליק חוץ לסוכה, יכוון לצאת כעת מאדם אחר שאומר 'שהחיינו', או יברך בעצמו שוב ברכה זו בקידוש.

ביום טוב דחג הסוכות טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל על השולחן שמים גם מלח. המסובים מברכים 'לישב בסוכה' אחרי ברכת 'המוציא' (וכן ביום).

אף-על-פי ששנים פטורות מן הסוכה, בכל-זאת אינן נמנעות מלאכול בה ולברך 'לישב בסוכה'.

בלילה הראשון של חג הסוכות חייבים [הגברים] מן-הדין לאכול כזית פת בסוכה. ואפילו ירד גשם, מקדשים בסוכה ומברכים 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו', אוכלים כזית וגומרים את הסעודה בבית (ובשעת ברכת 'המוציא' יש לכוון לגמור הסעודה בבית). ואם פסק הגשם אחר-כך, יש לשוב לאכול בסוכה כזית פת (מבלי לברך שנית 'לישב בסוכה') ולברך ברכת-המזון בסוכה. אם כשיררד גשם נראה שהוא ייפסק אחרי שעה או שעתיים, צריך להמתין.

מנהגנו שלא לצאת מהסוכה באמצע הסעודה גם כשיררד גשם, וגם במשך שאר ימי החג, במצב כזה נכנסים לסוכה, מקדשים ואוכלים בה ומברכים 'לישב בסוכה', ללא פקפוק, וגם מתוועדים. וכן נהג הרבי.

מברכים 'לישב בסוכה' רק על לחם או מיני מזונות יותר מכביצה (כביצה: 54 סמ"ק). להשוואה: נפח קופסת גפרורים רגילה, כולל הקופסא עצמה, הוא כ-30 סמ"ק). ומברכים תחילה 'המוציא' או 'מזונות' ואחר-כך, לפני שטועמים, מברכים 'לישב בסוכה'.

המהדרים – גם מים אינם שותים מחוץ לסוכה.

נפטר מכל העניינים הבלתי רצויים (ולכן נקרא יום א' דחג הסוכות בשם "יום הראשון"²⁶ – "ראשון לחשבון עוונות"²⁷), ובמילא יוצא לעבוד עבודתו בכל השנה כולה בכוחות חדשים.

ונתינת הכוח לזה – מב' העניינים האמורים: לכל לראש – צריך אדם לדעת ש"אין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה" [שהרי ההבדלה ד"השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם", אינה אלא כדי שיתגברו עליה ויבטלו אותה²⁸], וכמו שכתוב²⁹ "אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך", היינו, שבכל מקום שהוא – הן ב"שמים" והן ב"שואל" – נמצא הקב"ה, ובמילא, אין הגשמיים יכולה לברוח ולהינתק מהרוחניות.

אלא שעל כך נשאלת השאלה: איזו שייכות יש לו עם רוחניות?! והמענה לזה – "שיש בו כוח התשובה":

ענינה של תשובה הוא – כפירוש אדמו"ר הזקן³⁰ – מלשון "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"³¹, שעל-ידי עבודה זו שבה הנשמה למקורה, אף-על-פי שבשעת מעשה קשורה היא בגוף; וכיוון שהנשמה קשורה עם הגוף ומתפעלת ממקרי הגוף³² – הרי כשהנשמה מתעוררת בתנועה של "תשוב אל האלקים", לוקחת היא עמה גם את הגוף.

ובשביל זה אין צורך בריבוי זמן וכמה וכמה עניינים, אלא עניין זה יכול להיות "בשעתא חדא וברגעא חדא"³³; אם רק ישנה הזזה ("אויב נָאָר ער גיט זיך אַ ריר") באמת בפנימיות לבבו – אזי "אפילו רשע גמור", אם "הרהר תשובה בדעתו" נעשה ברגעא חדא צדיק גמור (כמאמר הגמרא³⁴),

26 אמור כג, מ.

27 תנחומא אמור כב.

28 [ראה לעיל בשיחה שם ע' 56 הערה 28].

29 תהלים קלט, ח.

30 לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

31 קהלת יב, ז.

32 ראה תניא פמ"ב (ס, ב).

33 זח"א קכט, סע"א.

34 קידושין מט, ב. וראה אור זרוע סקי"ב.

ומכאן ואילך עובד הוא עבודתו כפי שהקב"ה רוצה שיעבדוהו בעולם הזה, לעשות כאן דירה לו יתברך.

וזהו שמפטרין ביונה במנחת יום הכיפורים – כיוון שב' עניינים אלו הם נתינת-כוח לעבודת התורה והמצוות על כל השנה כולה, לאחר קבלת הסליחה והכפרה ביום הכיפורים.

ה. ועל-פי זה יובן קישור העניינים – שיונה שאב רוח הקודש בשעת שמחת בית השואבה:

בנוגע לאחרים – היה אפשר להיות עניין רוח הקודש גם בזמנים אחרים, ובשמחת בית השואבה היתוסף בזה עוד יותר;

אבל בנוגע לעבודתו של יונה – ההבהרה ש"אין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה" גם בנוגע לעניין שנמצא ב"עומק תחת", וידיעת "כוח התשובה", שבכוחה להפוך רשע גמור לצדיק גמור – על זה יש צורך בנתינת-כוח מיוחדת מלמעלה, ובעת רצון דווקא.

ונתינת כוח זו היא משמחת בית השואבה הקשורה עם ניסוך המים, שענינו הוא ביטול ההבדלה בין עליונים לתחתונים (כנ"ל סעיף א), שלכן, גם לאחר ההבדלה "אין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה", כיוון שכל ענינה של ההבדלה הוא כדי שיבטלו אותה כו'.

וזהו תוכן הנתינת כוח משמחת בית השואבה – עניין "ואני ארפא", היינו, שככל שיהיה העולם במדרגה נמוכה, קשור הוא עם הקב"ה, וככל שיהיה האדם במדרגה נמוכה, בכוחו לעשות תשובה ולהתקשר עם הקב"ה.

ובהכנה זו של שמחת בית השואבה – יוצא האדם לעבודתו על כל השנה כולה, למלא את התפקיד ד"אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני"³⁵.

(קטעים מהתוועדות ליל ג' חול-המועד תשט"ז.

תורת מנחם כרך טו, עמ' 72-75, 60-63.)

35 משנה וברייאא סוף קידושין – ע"פ גירסת הש"ס כתי" (אוסף כת"י של.

עבודת יום הכיפורים - בבית המקדש

שנהיה שלוחים לבשר ש"הנה זה בא"

ויהירצון שכל אחד ואחד מהשלוחים, בתוככי כלל ישראל, ישלים (וכבר השלים) השליחות לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, באופן שיש כבר כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה, ויש כבר את כל הברכות ("וזאת הברכה אשר בירך משה גו' לעיני כל ישראל") עם כל אותיות האלף-בית... ובאופן הדולך ומוסיף ואור, "ילכו מחיל אל חיל", עד לברכה העיקרית - כהמשך וסיום הכתוב "ראה אל אלוקים בציון", בירושלים עיר הקודש, הר הקודש, בית המקדש וקודש הקודשים - גאולה אמיתית והשלימה עלידי משיח צדקנו. ולהעיר, שהגאולה האמיתית והשלימה מודגשת עוד יותר בבואנו מתקיעת שופר דראש השנה (ותקיעת שופר במילואה ובשלימותה - בשני הימים דראש השנה), כפי שאומרים בפסוקי שופרות "והיה ביום ההוא ייתקע בשופר גדול", ומסיימים וחותמים את פסוקי שופרות עם הברכה ותפילה, "תקע בשופר גדול לחרתנו". ויהירצון והוא העיקר - שכל אחד ואחד מאיתנו יהיה "שליח" לבשר לעצמו, בני ביתו ולכל היהודים בסביבתו, ש"הנה זה בא", "הנה אלוקינו זה גו' זה ה' קוינו לו" (ב' פעמים זה), והנה דוד מלכא משיחא, ושאליה הנביא כבר היה יום לפני זה בטבריה ובישר אודות ביאת משיח צדקנו. ויש לומר, שכיוון שמישח יכול לבוא בכל יום, "אחכה לו בכל יום שיבוא", ואליה הנביא צריך לבשר ביום שלפני זה אודות ביאת המשיח - בא אליה הנביא לטבריה בפועל ממש כל יום ומבשר אודות ביאת המשיח (במיוחד) לאלו שעומדים במעמד ומצב ד"אחכה לו בכל יום שיבוא" - גם אלו שאין אומרים זאת כדיבור (כמנהג חב"ד) אלא חושבים עליה... וממשיכים ומסיימים את ההכנה ליום הכיפורים, ועלי אהת- כמה זכמה העבודה דיום הכיפורים עצמו - בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בבית המקדש, עד בקודש הקדשים, לא רק באופן ד"ונשלמה פרים שפתינו" אלא באופן ד"ותחזינה עינינו (בשובך לציון ברחמים)", שרואים העבודה דיום הכיפורים עלידי אהרון הכהן (מכיוון ש"משה ואהרן עמהם") בבית המקדש השלישי ("מקדש אדני כוננו ידך"), עד בקודש הקדשים, ששם נעשית העבודה העיקרית והמיוחדת דיום הכיפורים. ועוד והוא העיקר - בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.

(משיחת ז' תשרי, ל"מחנה ישראל", ה'תש"א - התוועדות תנש"א כרך א, עמ' 66)

מכאן ולהבא - רק טוב הנראה והנגלה

בדורנו זה, דור האחרון - ישנו כבר ריבוי הכי מופלג ועצום כו' דענייני תורה ומצוות ומעשים טובים שפעלו בני ישראל בעבודתם במשך כל הדורות שלפני זה. ובפרט לאחר כל העניינים הבלתי רצויים שעברו על עם ישראל במשך כל הדורות שלפני זה, עד ל"מבול" הכי נורא שהיה בדור הכי האחרון - כבר יצאו ידי חובת כל עניינים הבלתי רצויים, וכבר נעשה הבירור והזיכרון כו' בתכלית השלימות. ומכיוון שכן, בוודאי נגמר כבר ה"משחק" ("גענוג געשפילט זיך")... ד"נורא עלילה על בני אדם", ומכאן ולהבא - יומשך רק טוב הנראה והנגלה, ובלשון הפיוט (ביום הכיפורים ובהושענא רבה) "אוצרך הטוב לנו תפתח", "הטוב לנו בטוב הנראה והנגלה גם למטה ממש", "הטוב לנו", היינו, באותם העניינים הטובים דבני, חיי ומזונא שמוכן ומושג בשכלנו שהוא "טוב"!

(התוועדות שבת קודש פרשת בראשית תשמ"ח - התוועדות תשמ"ח, כרך א, עמ' 350)

משתילי קלבריה באה"ק ת"ו, עדיין יש להשתדל לברך על האתרוגים מקלבריה⁹¹. מראה האתרוג צריך להיות צהוב (כמראה שעווה), ולא כהמדקקים שיהיה מקצתו ירוק⁹². לוקחים לולב שאין עליו כפופים (כינוי הכפיפה הוא: 'כפתורים'='קנעפלאך').

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הקפיד שהשדרה תהיה באמצע הלולב ממש, ולא מן הצד קצת; לולב ישר⁹³; שאינו דק; ושעליו מחוברים בקליפה מאחורי השדרה. הקפדה זו האחרונה ידועה לנו גם מהנהגת הרבי⁹⁴.

בחג הסוכות (וגם בשבת שבו) אסור להריח בהדס שבולב. וטוב להימנע גם מלהריח באתרוג של מצווה. אם טעה והריח, לא יברך על הריח⁹⁵. סדר אגידת הלולב:

מהדרים לאגוד את הלולב בסוכה ובערב יום טוב. הרבי נהג לעשות זאת אחר חצות היום⁹⁶. המהדרים - אוגדים בעצמם את הלולב.

אין מוסיפים על אתרוג אחד, לולב אחד, שתי ערבות. אבל מנהג חסידים מקדמת דנא להוסיף על שלושה הדסים. ו"כל המרבה - הרי זה משובח".

בשנים האחרונות עורר הרבי להשתדל להוסיף על שלושה הדסים - על-כליפנים עוד שלושה, כנגד שלושה שמן הדין⁹⁷. גם ההוספות בהדסים מתחלקות בשווה לצדדים⁹⁸.

אין משתמשים בסלים הקלועים לערבות

91) אג"ק ח"ג עמ' קי וח"י עמ' צה.

92) צ"ע אם הכוונה בזה לשלול צבע ירוק לגמרי (לכתחילה, כדעת הב"ח שבמג"א סי' תרמ"ט, כג, אף שאדה"ז שם סעיף ל לא הביאו), ואז יש להעדיף גם אתרוג צהוב לחלוטין עם כתמי-עלים ("בלעטלאך") על-פני הירוק במקצת ונקי לחלוטין, או שמא הכוונה רק לשלול את ההקפדה שיהיה מקצתו ירוק-ירוק, וכפי שרגילים להקל באם מקצתו החל להצהיב כדברי אדה"ז שם.

93) הנה לולב שנקעם לצד השדרה כשר "שוהו דרך ברייתו והדרו" (משא"כ לשאר הצדדים פסול, שו"ע אדה"ז סי' תרמ"ה סי' ח"ט), ואולי הכוונה שהקפיד שלא תהא אפילו עקמומיות קלה ביותר לצדדים הפסולים.

94) 'אוצר' עמ' רעא.

95) טוש"ע סי' תרנ"ג ונו"כ. סדר ברה"נ פי"א ס"ח.

96) 'אוצר' עמ' רפד.

97) התוועדות תשנ"ב ח"א עמ' 76. וראה 'אוצר' שם.

98) ראה 'אוצר' שם אות סב.

ולהדסים, אלא בטבעות העשויות מעלי הלולב⁹⁹. ההדסים - אחד מימין הלולב (כאשר שידרת הלולב היא מול פני האוגד), אחד משמאלו ואחד באמצע, נוטה קצת לצד ימין. והערבות אחת מימין הלולב ואחת משמאלו.

משתדלים שהערבות לא ייראו כליכך. קצותיהם התחתונים של הלולב, ההדסים והערבות מונחים בשווה זה ליד זה, ולא שיבלוט הלולב מלמטה¹⁰⁰.

על הלולב עצמו עושים שתי כריכות. ומשתדלים ששתי הכריכות יהיו מכוסות בהדסים ובערבות - גם, על-כליפנים מקצת, הכריכה העליונה. בנוסף לשתי כריכות הנ"ל (ואחרי עשייתן¹⁰¹), אוגד את הלולב, ההדסים והערבות ביחד על-ידי שלוש כריכות. שלוש כריכות אלו צריכות להיות בתחום טפח אחד. נמצאו סך-הכול חמש כריכות.

רצוי לקנות לכל אחד מהבנים¹⁰² מגיל שש ומעלה ארבעת המינים כשרים כהלכתם¹⁰³ (וכמובן

99) שם בעמ' רפה הביא הוראת הרבי, להכין את כל הטבעות לפני התחלת אגידת הלולב.

100) שם. במשך החג, מתכווצים ההדסים והערבות, והלולב יורד למטה. ואולי צריך לאגוד שוב ושוב.

101) שם עמ' רפז אות ע.

102) בדבר אשה, בס' המנהגים עמ' 67 מופיעה הוראת הרבי שיש לזכותו' בפתח במצות לולב גם את בנות ישראל, וסתמו כפירושו שא"צ להוסיף להן אמירה מיוחדת. ולכאורה היו "דברים שבלבו ובלב כל אדם" [ראה שו"ע אדה"ז סי' יד בקו"א סי' ק"ג] שמתכוונים להקנות לה כדי שתקיים המצוה בשלימות (ומה גם - כשמברכת עליה), וגם הבאים אח"כ יוכלו לעשות כן, וא"צ לפרש "ע"מ שאין לבעלך רשות בו", ודלא כמ"ש בבכורי יעקב (סי' תרנ"ז ס"ק ה).

בב"מ גיליון 527 נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לרבנית ממוצש"ק נצו"י תרפ"ט, בו כותב אודות ד' המינים שציווה לשלוח לריגא: " [סט] 1 עבורי ועבורך ועבור [בתנו] שיינדל תחיל. הנני נותן לך במתנה את הלולב והאתרוג בהתאם לדין, וכפי שהנני עושה בכל שנה כאשר הנני בבית אשר את מברכת על האתרוג שלי".

ולכאורה כשהבעל נותן מתנה לאשתו, גם בלא כל תנאי - אינו אוכל פירות, אלא שאינה יכולה למכור זאת (שו"ע אה"ע סי' פה ס"ז). ואולי הכוונה כאן שנותן לה רשות גם לתת לאחרים/ות לברך ע"ז כפי שמבקש בהמשך.

103) ראה שו"ע (הב"י) סי' תרנ"ז ונו"כ. קצות החושן סי' רמא ס"ק ד. שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' צה. חנוך לנער פכ"ה, וש"נ.

ובערכה של הקטנים, הם יקנו זה לזה, בתנאי שהם מעל גיל 6. בלית ברירה, יש לסמוך על כך שיברכו על לולב שאול, אבל אין לתת להם (במתנה ע"מ להחזיר) ערכה המיועדת לגדולים, כי אז

לא יוכל גדול שאחריהם לברך עליה.

ראש בני ישראל

למה קוראים את מכתבו של הרבי בתחילת החופה? וכיצד משתתף הרבי בחתונה גם כשאינו נוכח בה בגופו? • איך תירגם הרבי את מושג 'השגחה פרטית' להכוונה בשטח? • כך הסביר שז"ר את הליכתו לרבי • הרבי הורה: לעמוד בקשר עם הרופא בכתב – לא לבקרו • תגובת הרבי לדו"ח אסיפת הנהלת מוסד • ואיזה ציור בחן הרבי תוך כדי עמידה?

בח"י אדר"שני תשל"ח כתב הרבי לאחד מאברכי אנ"ש:
 יסוד בתומ"צ [בתורה ומצוות] – ענין דהשגח"פ [דהשגחה פרטית] על כאו"א [כל אחד ואחד] ממש, [ובפרט ע"פ המבואר היטב בדא"ח [בדברי אלוקים – חיים – חסידות]] – ומהו המקום לדאגות?
 ע"פ תורה צ"ל [צריכות להיות] פעולות האדם [בלי דאגות כלל – כנ"ל] – ובאם ובענין שספק מהי הפעולה שצ"ל [שצריכה להיות] – מתייעצים בידידים וכו' [באביו, בהמשפיע ש"י וכו'] [וכיוצא – בזה], [ובאם דעותיהם שונות – כדעת הרוב, אזכיר עה"צ].

בסיום התוועדות זאת חנוכה תשל"ט פנה אחד הנוכחים וביקש ברכה לבריאיות. הרבי איחל לו רפואה שלימה כו'.
 שוב ביקש הנ"ל [ברכה] שיעשה תשובה והרבי הגיב:

עשו תשובה עם התלמידים שלכם – מושפעים, זוהי התשובה הטובה ביותר, אבל בשמחה!

הפרעות ללימוד התניא

בי"ב כסלו תשט"ו כתב הרבי:

בטח יודיעוני הטעמים – הגלויים עכ"פ [על כל פנים] – שבסיבתם מפריעים לימוד התניא בישיבת הדרום. ואם דברו בזה עם בנו של הרה"ג [הרב הגאון] וכו' הרא"ז [הרב איסר זלמן] מלצר ע"ה [עליו השלום], שכמדומה לי הוא הבעל דיעה שם, שהי ברסוטוב וזכה לראות את כ"ק אדמו"ר [מוהרש"ב]

בחתונה שהתקיימה בניו יורק בחורף תשל"ב נכח רב שלא איפשר לקרוא את מכתבו של הרבי לפני סידור הקידושין ואמירת השבע ברכות, אלא לאחריהם.

זמן מה לאחר מכן סיפר על כך מישהו לרבי במהלך "יחידות", והרבי הגיב:
 כנראה טעמו – של אותו רב – מפני כבוד המקום, שזהו מכתב מבשר יודם.
 הרבי המשיך ותמה: מהו הטעם של אנ"ש [שנהגים לקרוא המכתב בתחילת החופה]? – והמשיך להסביר בעצמו: 'להמשיך' הצלחה בברכות.
 וסיים הרבי:

אולי באם היו מסבירים את הדברים לאותו רב היה מסכים גם הוא שיקראו לפני הברכות. פעם ביקש הגאון רבי אפרים אליעזר הכהן יאלעס את ברכת הרבי לנכדו שהתחתן תקופה קצרה קודם לכן. הגיב הרבי ('שמחת עולם', קה"ת תשנ"ד, עמ' 25):

הרי כתבתי מכתב לקראת החתונה. כאשר אני כותב מכתב [לחתונה] – הריני גם משתתף בכך. הייתי, אפוא, בחתונה.

כדעת הרוב

כך השיב הרבי בחורף תשמ"ב לכלה ששאלה הסכמה על שידוכה:
 ובטח גם היא החליטה לייסד ביתם על יסודי התורה והמצוה, ונכון, אזעה"צ [אזכיר על הציון].

יום שלישי
 י"ג בתשרי

יום ההסתלקות הילולא של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, דור רביעי לנשיאי חב"ד (שנות הנשיאות: תרכ"ו-תרמ"ג), ומנוחתו כבוד בליובאוויטש, באוהל אביו כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק"⁸¹.

יום רביעי
 י"ד בתשרי, ערב חג הסוכות

מרבית בצדקה בערב סוכות, ונותנים גם עבור יום-טוב (ובחו"ל עבור שני הימים ושבת-קודש). עורכים מגבית ומחלקים את 'צורכי החג' לחג הסוכות לאלו הנצרכים (בדומה ל'מעות חייטים' לחג-הפסח). וכן מחלקים ד' מינים (שצריכים להיות 'לכם'), ומה טוב להשתדל שלכל אחד ואחד תהיה סוכה משלו"⁸².
 בניית הסוכה:

סיפר הרבי: "כ"ק מו"ח אדמו"ר [מהוריי"צ] וכן אדמו"ר [הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי יצחק] לא עסקו בעצמם בעשיית הסוכה"⁸³. אם כי מסופר שהרבי השתתף בעצמו בבניית הסוכה בביתו, על-ידי זריקת כמה ענפים של סכך. אין שום הידור שתהיה הסוכה מחוץ לבית דווקא, אלא אפשר להסיר את הגג ולהניח סכך"⁸⁴. עושים את הדפנות אפילו לכתחילה גם מדברים הפסולים

לסכך. מנהגנו לעשות ארבע דפנות"⁸⁵. מרבית בסכך. אדמו"ר הזקן היה מצווה על כך: "סמך יותר! עוד יותר סמך!"⁸⁶. וכדי "שיהיו כוכבים נראים מתוכה" תוחבים מקל בעובי הסכך, ליצור נקב שיוכלו לראותו בעדו"⁸⁷ [המכסים את הסוכה מפני הגשם בכיסוי פלסטי הצמוד לסכך מעליו, אין צריך להשאיר מאומה מלפני החג. אך אם יש חלל טפח ביניהם, או שהכיסוי הוא מתחת הסכך אפילו אין ביניהם חלל טפח"⁸⁸, ידאגו שישאר (מחוץ לחלק המגולל) טפח פרום לפני החג, כדי שיהיו מותרים לכסות בו כשנכנסים לסוכה בחג. כיסוי זה אינו פוסל את הסוכה. אך אם יש גג המחובר לסוכה עם צירים, אין איסור לפותחו ולסוגרו בשבת וביום-טוב"⁸⁹. אבל מכיוון שהוא פוסל את הסוכה, יש לזכור לפותחו בכל פעם כשנכנסים לסוכה לקדש ולאכול וכו'].
 אין מנהגנו לעשות רצפה מיוחדת לסוכה [אבל הבונים סוכתם בגינה, ברור שחובתם להכין לה ריצפה מיוחדת כדי שיוכלו לאכול בה בשבת וביום-טוב ללא חשש השקיה]⁹⁰. אין מנהגנו בנוי סוכה, לא תחת הסכך ולא על הדפנות.
 בסוכת 770 (ובשאר הסוכות שבשכונה) רגילים לנהוג כבסוכת הרבי עצמו, שהיה בה רק היופי של הדפנות והסכך עצמם (והשתדלו להרבות בזה) ותו לא.
 ארבעת המינים: אין מדקדקים לשלם עבור ארבעת המינים קודם החג דווקא.
 קבלה בידינו מאדמו"ר הזקן להדר לברך על אתרוג מקלבריה. גם בימינו, שיש אתרוגים

85) ספר המנהגים, מנהגי חג הסוכות. וכן כל הכתוב להלן בסתם לקוח משם.
 86) 'לשמע און' עמ' 20.
 87) התוועדות תש"נ ח"א עמ' 164. ולפלא שאין מקפידין ע"ז כלל.
 88) כיסוי מעל הסכך ללא חלל טפח ביניהם אינו נחשב לאוהל (עיין שו"ע אדה"ז סי' תר"מ ס"ו), אך מתחתיו אסור אפילו כשאינו חלל כלשהו ביניהם, כדעת ה'לבושי שרד' שם [שו"ע"ר שם, ודלא כמ"ש המשנה 'ברורה שם ס"ק כה בשם הפריימגדים].
 89) שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ו ס"כ.
 90) ראה בשו"ע אדה"ז סי' שלו סו"ס ט: 'וטוב שלא לאכול כלל בגינה אם ישמש שם עם מים, מפני שבקושי יוכל ליהרר שלא יפול שם מעט מים', ולפ"ז במצב זה צריך לעשות רצפה מיוחדת לסוכה, ואין רגילים להיזהר בזה. ושמא הכוונה שם (שוה פסיק רישיה, רק) אם נוטלים ידים שם וכדומה, ולא בשתייה בלבד.

81) תיאור ההסתלקות, ותצלום המצבה (החדשה) בס' 'ימי חב"ד' ביום זה. ביאור מעלת היום בשיחות הרבי, הובאו בס' 'הלכות החג בחג' עמ' 53 ואילך.
 בהזדמנויות דומות, הציע הרבי לנצל 'עת רצון' כזאת, כדי להוסיף: לימוד פרק משנה, עכ"פ של האות הראשונה מאותיות השם, לימוד מתורתו של בעל הילולא; בעבודת התפילה; בנתינת צדקה לענייני בעל הילולא וממלאי-מקומו; ולקיים התוועדות של שמחה, והחלטות טובות. ואם לא נעשה הנ"ל או חלקו בו ביום, יש להשלימו בימים הסמוכים (ראה 'התוועדות' תשמ"ז ח"ב עמ' 286, והוספות שם עמ' 292. לקו"ש חכ"א עמ' 276).
 82) במקום אחר אמר הרבי: מכיוון ש'תשבו כעין תדורו' – צריכה להיות לכל משפחה סוכה לעצמה, בדוגמת מה שבכל השנה היא גרה בדירה משלה. ובפרט שגם עשיית הסוכה היא מצווה, ובכיוצא בזה 'מצווה בו יותר מבשלוחו' – לקוטי שיחות כרך כ עמ' 267.
 83) המלך במסיבו ח"ב עמ' נג.
 84) אג"ק ח"ב עמ' סו.

דברים שבעל־פה ודברים שנכתב

אודות פעילות בנושא 'מיהו יהודי' כתב הרבי: מבהיל אמרתי ברור ובאותה התוועדות שאסור לגרות מתנגדים (חדשים) לתיקון החוק. ושאיני לחלוטין – הנאמר בע"פ [בעל־פה] וק"ל [וקל להבין]

כתבו לרבי שאישיות מיוחדת מבקשת למסור לאד"ש שהרבי יסתכל יותר על הנעשה בישראל וכן על כל העולם. הרבי הגיב:

ובפרט שזב"ז [שזה בזה] תלוי ומעורב וערבים זב"ז [זה בזה].

"אני חסיד"

כך כתב העיתונאי מאיר חובב בספר שנה בשנה תשל"ט (עמ' 312):

"בנסיעתו הראשונה לארצות הברית כנשיא המדינה ביקר שור כידוע אצל הרבי בברוקלין. הליכה זו אל הרבי הביאה לתגובות מתגובות שונות. רבו הקטרוגים עליו.

"פעם אחת אמר לי: לך אוכל להסביר זאת, הם – וכבר אינני בטוח אם התבטא המפא"ניקים שלי – לעולם לא יבינו זאת. אני חסיד ואני חפץ לראות את הרבי. והרבי גדר את עצמו מלצאת מתחומי חצרו. כלום מפני שנעשיתי נשיא שבקיה לחסידות? ונניח שכן, המשרה מחייבת ועלי לוותר, ואז יתכן שהייתי משפיע על הרבי והוא היה בא אלי. מה היה קורה? למחרת היו כותבים בכל העיתונים כי כך וכך אנשים נתקבלו אצל נשיא מדינת ישראל ובתוך הרשימה גם הרבי. עתה שהלכתי אנכי לחצרו, הרימותי בבת אחת את כל החסידות בארצות־הברית, ולא אותה בלבד אלא את כל העניין ביהדות. נשתתק ושקע בהרהורים. "ובשבוע האחרון לנשיאותו שוב עלה על הפרק הנושא של חב"ד הפטיר בידידי: 'מען האט מיר געצאפט דאס בלוט וועגן דעם', כלומר מצצו את דמי בשל כך".

"כפעם בפעם הייתי עולה לתפילה בבית הכנסת שבמשכן הנשיא. חשוב היה לי מבחינה חינוכית להראות לילדיי, ולעיתים לאורחים שנזדמנו בביתי, דמות של נשיא יהודי מתפלל.

וכ"ק מו"ח אדמו"ר – זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע. ובמילא קשה להאמין שהוא ינגד לזה. מרת שפרה מרוזוב שתחי', שעסקה רבות עם אלמנות ויתומי הקדושים הי"ד חללי מערכות ישראל שהגנו על ארץ־הקודש, סיפרה: "הרבי הזכיר כמה וכמה פעמים [חומרת] הענין של קניית תוצרת גרמני, כנראה באופן מיוחד לאנשי מפתח ומוסדות. פעם קנו רכב מסחרי תוצרת פולקסווגן והרב לייבוב ז"ל מיד ביטל את הקניה אחרי ששמע את בקשת הרבי".

לימוד נהיגה – כעצת רבני אנ"ש

בחור בשם מ.ז. כתב לרבי על התלבטויותיו בקשר למקום לימודיו ונענה:

א"כ [אם כן] ילמד בישיבה אחרת אבל באה"ק [בארץ־הקודש] כמאמר חז"ל במקום שלבו חפץ בדיקת תפילין אזכיר עה"צ

בחודש שבט תשמ"ב ענה הרבי לאחד ששאל אם כדאי ללמוד נהיגה: בכל הנ"ל כעצת רבני אנ"ש שי' שבאה"ק אזכרה"צ [=אזכיר על הציון]. על השאלה מתי לסיים כתיבת ספר תורה כללי בצפון הארץ, השיב: ביום שיהי' כפי ההשערה ברוב עם יותר.

לאישה אחת כתב הרבי: וגודל זכות פעילות בעלה שליט"א ובעידודה התמידי תעמוד גם לה, אזכיר עה"צ. לכלה בקשר לחגיגת קישורי השידוכין – "ווארט" – איחל הרבי:

ויהא כהנ"ל בהצלחה באופן כמובן שתסיים לימודה בסמינר בית רבקה, אזכיר עה"צ. הרב ישראל לייבוב, שתמך בעיתון כפר חב"ד בתקופת הבראשית שלו, כתב לרבי: "תקוותי שכ"ק אד"ש מרוצה מהעיתון". הרבי ציין "ביותר", והוסיף:

– אבל כדאי לגוון אותו (ולא שיהי' רובו ע"ד [על דבר] איש אחד ובכל חוברת!!) ועיקר מדור לפתגמים קצרים מדא"ח.

במוצאי יום־הכיפורים – סעודה חשובה.⁷⁰ עריכתה בהרחבה ממשיכה גשמיות על כל השנה.⁷¹ טובלים פרוסת המוציא בדבש⁷², אבל על השולחן שמים גם מלח⁷³. אין מברכים "שעשה לי כל צרכי", עד למחר בכרכות השחר⁷⁴. הערב מתעסקים, או על־כליפנים מדברים, על־דבר עשיית הסוכה.⁷⁵ ואמר הרבי: "רוב ישראל – ואני בתוכם – אינם נזהרים בזה במעשה בפועל, ויוצאים גם עתה ידי חובת העניין על־ידי דיבור בזה"⁷⁶. באחת השנים ראו שהרבי חוזר הביתה הערב, ומיד בכניסתו לחדר, עוד בטרם פשט את הקיטל, ניגש לארון הספרים, הוציא משניות מסכת סוכה, והחל ללמוד דיני סוכה.⁷⁷

יום ראשון

י"א בתשרי

מחרת יום־הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג"ט"ס נאָמען)⁷⁸. משכימים לבית־הכנסת.⁷⁹

אין מתענים עד אחר אסר־חג. וחתן ביום חופתו – בין יום־הכיפורים לחג הסוכות, מתענה.⁸⁰

צום יום־הכיפורים הוא כ"ו שעות⁶⁴, ויש להקל בזה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות⁶⁵.

קודם הבדלה וקידוש לבנה צריך ליטול ידיים שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, כמו נטילת ידיים שחרית ביום רגיל, אבל בלא ברכה. וגם הכוהנים שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד פרק הזרוע, אף אם נטלו אז לסירוגין, צריכים ליטול ידיהם כנ"ל.⁶⁶

הבדלה – יין, בשמים, נר, הבדלה. ומברכים דוקא על נר ששבת (שדולק מערב יום־הכיפורים). בבית מדליק עוד נר מהגר ששבת בביתו ומברך על שניהם. ואם אין בביתו נר ששבת יביא מבית־הכנסת, וידליק נר אחר ממנו ויברך על שניהם. ואם אי־אפשר, יברך על נר שהודלק מנר בית־הכנסת.⁶⁷

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היה מדייק (רק בהבדלה זו) לעשות הבדלה בעצמו.⁶⁸

בכל השנה אין נותנים לאחר לשותות מהשיריים של כוס הבדלה (אלא־אם־כן בירכו עליו ברכת המזון). מה שאין כן במוצאי יום־הכיפורים אפשר לתת.⁶⁹

אחרי הבדלה בבית־הכנסת, מקדשים את הלבנה – בחגירת אבנט ובסידור [אבל לא־דווקא בטלית וקיטל⁶⁷], ונכון לרחוץ את הפנים ולנעול נעליים לפני כן⁶⁹. אומרים 'וייתן לך'.

64) סה"ש תש"ה עמ' 21: "והטעם ידוע". והעיר הרבי שם: "כנגד שם הוי"ה – מרשימות שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר". ונמצא ברשימת היומן עמ' קסט, עיי"ש.

65) אג"ק ח"י עמ' רצו (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע באג"ק אחר תיבת "שלדידי", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה: לדעת הרבי).

66) לצורך שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת היום – לקו"ש ח"ט עמ' 386. עושים זאת רק כעת, כדי לקדש את הלבנה בשמחה, כי מדינא, כיוון שעסוקים כל הזמן בתפילה, א"צ כלל ליטול ידיים.

67) שו"ע אדה"ז סי' תרכד ס"הו ("ואפילו אם חל יום־הכיפורים בשבת, אין מברך במוצאי שבת אלא על האור שהודלק מערב יום־הכיפורים, כדי להראות שיום זה הוא מקודש, ששבת מן האור"). במוצ"ש רגיל אין צריך לחזר אחר האש, אבל במוצאי יו"כ אפילו כשחל בחול י"א שצריך לחזר אחריו (סי' רחצ, שו"ע אדה"ז ס"ב).

68) 'אוצר' עמ' רמח.

69) לוח כולל חב"ד – כנראה כדי לקיים קידוש לבנה בשמחה.

בנעילה אומרים "חתמנו" (במקום "כתבנו"),
ו"חתום" (במקום "וכתוב"), "ניזכר ונחתם"
(במקום "ניזכר ונכתב"). בנעילה יש לומר –
"שבתות... בס", כמו במנחה.⁴⁹

אומרים "היום יפנה" גם אם כבר העריב היום.⁵⁰
בפיוט 'ה' ה' – אזכרה אלוקים ואהמיה",
כמדומה שאומרים "ג מידות רק בפעם הראשונה
(ולא כפזמון בין בית לבית).

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך
הטוב לנו – תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח",
ו"לנו" נמשך למעלה.⁵¹

אין נשיאת כפיים, אפילו עוד היום גדול.⁵²
אומרים 'אבינו מלכנו', אפילו כשחל יום-
הכיפורים בשבת, ואומרים "חתמנו". באמצע
קדיש תתקבל, אחרי 'דאמירן בעלמא ואמרו
אמן', מנגנים 'מארש נפוליון'⁵³, ואחר-כך תוקעים
תקיעה אחת.⁵⁴

מעיקר הדין מותר לתקוע אפילו בין
השמשות.⁵⁵ אבל כמה פעמים אירע בבית-המדרש
של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שהש"ץ סיים תפילת

קדיש' אות סמ"ך), עמק המלך (שער תיקוני התשובה פ"ב ושער
י"ד פט"ו), סדר היום (כוונת ב"ש ופסד"ז וקדיש, שמביא מנהג
זה, אף שלמעשה כתב שנהגים רק לכוון בתיבת 'אמן' להשלים
כ"ח תיבות), סידור יעב"ץ (הוצאת אשכול תשנ"ג, במקומות רבים
בתפילת שחרית לחול), וכ"כ בשערי תשובה (ס' נו ס"ק ב) ומשנה
ברורה (שם ס"ק ב וס' תקפ"ב ס"ק טז), ולא כהגורסים "לעילא
לעילא" בלא וא"ו: ליקוטי הפרדס מרש"י (יב,ב), שבלי הלקט (ענין
תפלה ס' ח), מטה אפרים (ס' תקפ"ב ס"א) בשם שו"ת תשובה
מאהבה (ח"ב ס' רעג, ע"פ "כל הנוסחאות הישנות"), סידור
'עבודת ישראל' (עמ' 130, עיי"ש), קיצור שו"ע (ס' קכט ס"א,
אך במסגרת השלחן שם הביא גירסת סדר היום ואדה"ז), וערוך
השלחן (ס' תקפ"ב ס"ח, ובטעות נדפס אצלו בס"ו – בוא"ו).
49 ספר-המנהגים, מחזור השלם.
50 ספר המנהגים.

51 שמועות וסיפורים ח"א עמ' קז, וכך מופסק ומסובר גם בטה"מ
תרפ"ז ס"ע כא. ובלקו"ד ח"א דף נט,א איתא מהאיטעמא לעשות
אתנחתא אחר תיבת 'ואוצרך'.

52 ספר-המנהגים (שו"ע אדה"ז ס' תרכ"ח, כדעת הרמ"א
שם), וראה 'אוצר' עמ' רמ, וצ"ע שבלוח כולל-חב"ד מזכיר 'נשיאת
כפיים' (כדעת השו"ע וכו' ומהגה ירושלים, אף שבמועל גם שם אין
אנ"ש נוהגין בזה, וראה נטעי גבריאל ר"פ סה. 'התקשרות' גיליון
תרמ"ט עמ' 16).

53 ספר-המנהגים, ניגון קע.

54 ספר המנהגים.

55 שו"ע אדה"ז ס' תרכ"ט ע"פ יא.

נעילה לפני צאת הכוכבים, והאריך כ"ק אדמו"ר
בניגון "אבינו מלכנו" וניגון 'מארש נפוליון' עד
צאת הכוכבים.⁵⁶ ומאחר שהמון העם סומכים
על התקיעה ומסיימים מיד אחריה את הצום,
יש להיזהר בכל מקום שלא לתקוע לפני צאת
הכוכבים.

מוצאי יום-הכיפורים:

כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "המנהג 'שהש"ץ
במוצאי יום-הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב
ואם' – לא ראיתו. ובבית-הכנסת כאן אין נוהגין
כן".⁵⁷

תפילת ערבית⁵⁸ והבדלה – בקיטל וטלית, אבל
ככובע, והטלית על הכתפיים.⁵⁹

מי ששכח ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך
המשפט' אינו חוזר,⁶⁰ אבל אם אמר 'זכרנו לחיים'
פוסק ומתחיל 'מלך עוזר', ואם כבר אמר 'זכרנו
בספר החיים' – גומר תפילתו, ומתפלל שוב
בתורת נדבה.⁶¹

במוצאי יום-הכיפורים אומרים: 'גוט יום-טוב'.
ובליובאוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת.⁶²

"מי שכבה נרו ביום-הכיפורים... תקנתו
שידליקנו שוב במוצאי יום-הכיפורים ולא יכבנו
עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו
שכל ימיו לא יכבה נרו במוצאי יום-הכיפורים, לא
הוא ולא אחר, אלא יניחנו לדלוק עד גמירא".⁶³

56 'אוצר' עמ' רמב, והוא מלוח חב"ד תשנ"ג.

57 אג"ק ח"ג עמ' רכ. המענה בא לשלול מנהג שהיה רווח בין
אנ"ש – 'אוצר' עמ' רמה. וראה בקשר ל"מנהגי ביהכ"נ" בכלל,
ב'התקשרות' גיליונות תכח, תלד, תלט ותק"צ.

58 המתפלל במניין מנוסח אחר, ומייד אחרי 'תתקבל' מתחילים
ערבית – לכאורה עליו לסיים תחילה את 'אין כאלוקינו', 'עלינו',
'אל תירא' ואך צדיקים', ואת ט' פרקי התהלים, ורק אחר-כך
יתחיל להתפלל ערבית – למרות שעל-ידיה הוא מפסיד את
הקשר בין 'ברכו' לברכות ק"ש (ראה שו"ע אדה"ז ס' נד ס"ג.
משנ"ב ס' רלו ס"ק א). זאת ע"פ מנהגו שאין 'מהפכין הצינורות',
וק"ו כאן, שהרי תפילת ערבית שייכת כבר ליום הבא. וצ"ע אם
נכונה הנהגת כמה מאנ"ש שבמצב האמור אומרים זאת בעת
הפיוטים דנעילה.

59 ספר המנהגים.

60 שו"ע ס' קיח ס"ק א. דה"ח ס' לג. מו. עב.

61 קצוה"ש ס' כא ס"ד ובבדה"ש שם ס"ק ט.

62 ס' המנהגים. בליובאוויטש – סה"ש תרצ"ז עמ' 155 (כאחד
מ'המנהגים המקובלים, שיש להם יסוד").

63 שו"ע אדה"ז ס' תרי ס"ח.

ואכן, נעים היה לראותו יושב במקומו ומשתתף
בכל ההתלהבות החסידית שלו בשירה.

"למחרת ראש השנה סיפרתי לו מה יפה
נשמעו קול התפילה וקולות השופר שבקעו מבית
הכנסת שלו לרחובות הסמוכים. אף סיפרתי לו
על תדהמתם של "עולי רגל" ירושלימה בעיצומו
של יום-הדין, בגלותם כי בבית הנשיא מתפללים
כאורח יהודים מדורות.

"הקשיב היטב. שקע במחשבות והפטיר: 'כן,
התפללנו טוב!'"

מסביב לשולחן

בחורף תשמ"ב שאל מישהו מתלמידי –
שנצטרך לטיפול רפואי – את הרבי אודות רופא
משיקגו והרבי השיב בכתב:

להתקשר אתו בכתב ולא לבקר אותו, בדיקת
התפילין והמזוזות באם לא נבדקו ב"ב חודש
האחרונים, אזכיר עה"צ.

אחד התמימים ששהה בקעמפ צייר ציורים
של יהדות עבור הילדים. האחראי על הקעמפ
נכנס לרבי ל'יחידות' והגישם לרבי. הרבי בחן את
הציורים ועל פניו ניכרה שביעות-רצון.

לפתע נעמד על מקומו, ובחן ציור שבו היה
רשום מאמר חז"ל "לעתיד לבוא – עין לא ראתה
אלוקים זולתך", כשהמאמר היה כתוב מסביב
למסגרת. הרבי הקיף את השולחן תוך כדי קריאת
מאמר רז"ל הנ"ל.

מענה להנהלת מוסד

מענה הרבי לדו"ח אסיפת הנהלת אחד
המוסדות במוצש"ק פ' וישלח תשמ"ב:

1) נת' ות"ח [נתקבל ותשואות-חן] וכן הפ"נ
שיקראו, בל"ג, עה"צ.

2) רושם מוזר וביותר א) שעד האסיפה לא
נעשה דבר בתיקון ואפילו לא אסיפה ודיון בדבר (אף
שעברו כו"כ חדשים)!

ב) שהחלטות אסיפה זו: 1) חלק הכי חשוב ממה
שעוררו – ה"ז [הרי זה] בסדר גמור 2) השאר אי
אפשר לתקנו וחבל על הטרחה.

3) כהערתנו כמה פעמים – כל השייכים לה...
הורגלו בהמצב ונעשה אצלם טבע קיים וכדמוכח

משלימים שנות הנהגתם.

ומוכרח שיכניסו פנים חדשות עצמאים ולא
עובדים.

'יחידות' תורנית

להלן קטעים מ'יחידות' של הרב צבי יעקב
אבראהם, ח"י שבט תשי"ט בין השעות
12:30-2:45 לפנות בוקר – נדפס בשו"ת באר צבי
יעקב ח"א סימנים ט"ג:

כ"ק אדמו"ר: חיכיתי שכת"ר – המתגורר כאן
כג' שנים – יבוא הנה לשוחח.

הרב צ.י.א.: כ"ק עסוק בעניני הכלל ומדוע אני
הקטן יפריע לכ"ק...

כ"ק אדמו"ר: מהספרים שהוצאתם-לאור
עד עתה נראה שהנכם מומחים בהנוגע לשיטת
"הבדלו" של המהר"ם שיק ז"ל, וברצוני לברר
פא"פ איזה ענינים,

אבל ראשית ברצוני להתנצל מדוע לא השבתי
על בקשתו לעבור על ההגדה של פסח שמסר
כת"ר ע"י הרב חודקוב (בר"ח מר"ח-שון). זאת מפני
ריבוי הטרדות וכו' ואח"כ באו ימי הגאולה די"ט
כסלו חנוכה וכו'.

כ"ק אדמו"ר: יאמר נא כת"ר איזה חידוש
מספרו הגדה-של-פסח.

הרב צ.י.א.: הנני בוש לאמר תורה לפני אחד
מגדולי הדור.

כ"ק אדמו"ר: אם אני מבקשו, יכול הוא, ללא
כל חשש, לומר.

(הרב צ.י.א. אמר ד"ת בענין "התגלות אור-
הגנוז", וכשסיים, אמר)

כ"ק אדמו"ר: אם ביכולתכם לומר תורות כאלו,
תמיהני עליכם מדוע ממעטים אתם כל-כך בהבאת
דברי תורה מרבותינו נשיאינו – אדמו"ר חב"ד.

הרב צ.י.א.: (הראה באחד מגיליונות ספריו
שבו מביא שתי תורות מאדמו"ר ליובאוויטש,
והוסיף): ימחול נא לי כ"ק שאיני מבין נסתר.

כ"ק אדמו"ר: ידוע הפירוש "ובני ישראל יפקון
בריש גלי" כלומר, בזמן התגלות תורותיהם של
רשב"י, האר"י והבעש"ט יצאו בני מגלותם.

הרב צ.י.א.: אנו תלמידי-תלמידי החת"ס
מקיימים זאת בלימוד פרש"י לחומש ולנ"ך
בריש"ש "רבינו שלמה בן יצחק"... ואכן, מחמאה

עבורי שכן נוכחתי שהרבי עובר על כל ספריי, ויודע שאיני מביא כו'.

כ"ק אדמו"ר: מדוע אכן לא? הלא כת"ר מביא בכל ספריו הקדמות נאות מצדיקים, ומפרשם! (הוסיף ואמר:) אבל את ספרו "לקורות היהדות בטרנסילבניה" הנני יודע משה ולחון!

הרב צ.י.א.: למה כוונת כ"ק?
כ"ק אדמו"ר: הלא דבר עוד לא קרה מעולם שיקחו שבט אחד ויקיימו עליו "גזורו"!?
הרב צ.י.א.: הלא אפשר להביא "שו"ת מהר"ם שיק"ד" חלקים ויתעמק כ"ק בכל אותן ל' תשובות בערך... ויגיע למסקנא כי "משה שיק אמת ותורתו אמת!"

כ"ק אדמו"ר: אותן ל' תשובות הנני מכיר. אולם, היות דמאז ועד-עתה כבר עברו תשעים שנה לערך, ומצד שני: הלא בפולין וליטא לא קיימו שיטה זו, כ"י אים באונגרן-הישנה; בהשיפ-שוהל בוניה; ב"עדת ישראל" באשכנז, ומצד השלישי, הלא כעת נתבטלו כל הקהילות קודש שבאירופה. זה זמן רב הנני משתוקק - כאמור - לברר עמו כו"כ פרטים בשיטה הנ"ל.

כ"ק אדמו"ר: מה היתה שיטת חרדי אונגרן-הישנה בנוגע לחקירה אלוקית?

הרב צ.י.א.: הגם שרבינו החת"ס ז"ל מדי יום ביומו הרציא מוסר מס' חובת הלבבות בשיבתו, עם-כל-זה בסתם ובדרך כלל נתפשט אצלנו שיטתו

של הכוזרי, יען דאמונה פשוטה הנובעת מקבלת אבות היא היותר מועילה, והיא העידית.

כ"ק אדמו"ר: אבל לפי זה איך מקיימין את הפסוק "דע את אלקי אביך ועבדהו"?
הרב צ.י.א.: יהודי שרוצה להמשיך אותה שרשרת הזהב... ידע שהוא עובד אותו יתברך כאלקי אביו - באמונה פשוטה... "דאין אדם מוריש שקר לבניו".

כ"ק אדמו"ר: איך הנכם מפרשים שיטת "בל ידח ממנו נדח"?

הרב צ.י.א.: הפירוש הוא "בל ידח ממנו נדח"... לדאוג מוקדם שבני-ביתו לא יעשוהו לנדחים.

כ"ק אדמו"ר: איך הנכם מפרשים מ"ע שבתוה"ק "ואהבת לרעך כמוך"!?

הרב צ.י.א.: השעה כבר שתיים ועשרים אחר חצות, והנני עייף ויגע, שמא יפטרני הרבי מלהשיב.

כ"ק אדמו"ר: אם תשובתכם תשא הן בעיני, אפטרכם לשלום.

הרב צ.י.א.: האריך בהסברה, ולבסוף בשעה 2:45 אמר **כ"ק אדמו"ר:** ר' אברהם! ילך נא אל הרב חודקוב ויאמר לו בשמי: שימסור לידו ספריי "לקוטי שיחות" במתנה. (ופטר אותי הרבי שליט"א בחיזוק, בפנים שוחקות ובסבר-פנים-יפות לשלום).

הקהל "כי כשמך... וכחלום יעוף", והש"ץ אומר (או על-כל-פנים מסיים) את הקטע בקול, ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה הוא... וקיים", והש"ץ חוזר זאת בקול רם, ואז אומר הקהל "אין קצבה" עד גמירא. הש"ץ מסיים את הקטע בקול, ומתחיל "כתר"³⁷.

"ואנחנו כורעים": מכינים מגבות וכדומה כדי לפורסן, להפסיק בין פני³⁸ המשתחוים בעלינו³⁹ וב'הכהונים' לבין הקרקע.

סדר עבודה: בשנים הראשונות, עמד הרבי ב'סדר העבודה', וישב רק לאמירת פיוט "כאוהל הנמתח".

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: להכריז 'אתה', להפסיק קימעה, ואחר-כך להמשיך ולומר "כוננת עולמך"⁴⁰. "מה שאומרים בסדר עבודה... 'חטאו, עוו, פשעו... בני ישראל' - אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'⁴¹.

לאמירת 'הכהונים' עמד הרבי ממקומו (וכן לקטעים נוספים, גם בשנים שישב ברוב 'סדר העבודה').

37) המתפלל במניין (נוסח פולין) שאומרים 'כתר' בכל תפילות היום, לכאורה יענה עמהם כנוסחתם, ע"פ פשטות לשון האריז"ל "לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה" (שו"ע אדה"ז סי' קכה סו"ס א. וראה בס' הפסק בתפילה עמ' פ. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ו חאה"ח סי' ל' סוף אות ד).

38) רמב"ם הל' ע"ז פ"ו ו"ז וכס"מ שם. והמסופר ב'אוצר' עמ' קלב שנגע אדמו"ר מהורש"ב נ"ע במצחו ברצפה, מדבר ברצפת קרשים וכד', כדמוכח בס' המנהגים שזו היתה הרצפה בליובאוויטש (ולכן סיפר אדמו"ר מהורש"ב צ"צ ב'רשימות היומן' עמ' שמש, ש[רק] ע"פ קבלה צ"ל הפסק בין המצח והרצפה).

39) הנה 'עלינו' הוא חלק בלתי-נפרד מהתפילה (וכש"כ בה"ה), ולפלא שנמוץ שלאחר הכריעה הש"ץ והציבור מסיימים אותו **בלחש**. ולפי הלשון במחזור השלם אודות הפסוקים שאומרים "קבלה מהרוקח" ברור שהש"ץ ממשיך נוסח עלינו בקול, ואז אומרים זאת הציבור בלחש (אמנם במהרי"ל ובד"מ ש"ל לאחרונה מכת"י ודפוסים ראשונים לא הביאו כלל נוסחא כזו - שמקורה בתיקון השער הכולל פמ"ג ס"ק יג - אלא כהנוסח בקצת מחוזרים ובמהרי"ל שדחה שם, שכאשר **הקהל** אומר הוא אלקינו, יאמר **הש"ץ** פסוקים אלו. ואולי היה המנהג שלאחר שהש"ץ מסיים לאומרו בקול, אומרים זאת הציבור, ואז יאמר אותן פסוקים. וע"ע).
40) סה"ש תש"ד עמ' 26-25.

41) שו"ע אדה"ז סי' קיג סו"ס ג. אבל אין עושים כן בוויזיים הקודמים.

הוראת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב צ"ל לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אחר-כך, על גודלי ידיו, וההשתחוואה (מתרומם מברכיו. במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו)⁴².

לאחר מוסף - תהלים כ', יום יו"ד בחדוש, והפרקים קלג-קמא. קדיש-יתום. בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים. אם אפשר, לכל הפחות שלושת רבעי שעה⁴³.

מנחה: וידבר וקטורת. אין אומרים 'אשרי' ו'בא לציון', ולא 'ואני תפילתי'. קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים הרגילה⁴⁴.

אין נשיאת כפיים במנחה, והש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו..."⁴⁵. אין אומרים 'אבינו מלכנו' ולא פסוקי 'צדקתך'. קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, קדיש יתום, ואין אומרים 'עלינו'.

נעילה: זמן תפילת 'נעילה' מתחיל כשהחמה בראש האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה⁴⁶.

לפני 'אשרי' פותחין את הארון, ונשאר פתוח עד אחרי התקיעה⁴⁷. בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש תתקבל שאחריה, אומרים "לעילא ולעילא מכל"⁴⁸.

(42) 'רשימות' ד' עמ' 10. וראה 'אוצר' עמ' קלב.

(43) ספר-המנהגים עמ' 59.

אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהורש"ב צ"ל למדו ביוה"כ פ את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה, אבל על לימוד משניות וגמ' מסכת יומא כתב הרבי: "לא ראיתי שרבים נוהגים כן... אפילו לא **מספר** ניכר כלל. ובדבר הרגיל ונעשה בפרסום, לא ראינו - ראה" (זאת למרות האמור בשו"ע אדה"ז תרכ"ט) - 'אוצר' עמ' רלא"ב.

(44) 'אוצר' עמ' רלג.

(45) יש לברר אודות ה"ג מדות הנאמרות בקטע "יום קוראי בשמך" שבסיום ה'סליחות' בחזרת הש"ץ זמנחה, שנדפסו באותיות רגילות, ולכן אין אומרים אותן בקול יחד כנהוג תמיד באמירת י"ג מידות (והרי זה דבר הנאמר בציבור דווקא).

(46) שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ג ס"ב.

ראה בסה"ש תורת-שלום עמ' 35, שלתפילת נעילה מקבל כל אחד מישראל מלמעלה כוחות מחודשים לגמרי, כוחות גשמיים ומכל-שכן רוחניים, עיי"ש.

(47) ספר-המנהגים עמ' 64. לוח כולל-חב"ד.

(48) ספר המנהגים, מחזור השלם (ודלא כמ"ש בשער הכולל פ"ד ס"ט). בשו"ע אדה"ז (תקפ"ב ס"ז) במהדורה החדשה מופיע "לעילא [ו]לעילא" בוא"ו, וזאת כגירסת: 'מהר"ל - מנהגים' ס"ע קמט (לא רק ביו"כ!), שושן סודות (פירוש הקדיש אות יו"ד ו'סוד

ה'פצת היהדות': ספר חובה לשליח ולכל יהודי

החובה לקרב יהודים לתורה ואין לעשות זאת - לאור תורתו והזכותו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

הספר מציג את גישתו הייחודית של הרבי לנושא זה, מפרט את שפע הברכות המובטחות לעוסקים בכך, ומביא שלל הוראות באשר לכל ההיבטים בפעולת קירוב הלבבות

ליקוט: הרב אברהם שמואל בוקיעט • עריכה: מנחם ברוד • הוצאת צאגו"ח • 368 עמודים

יום הכיפורים

יום הכיפורים בביאת המשיח

בערב יום הכיפורים, בסעודת הבוקר, היה הרבי הרש"ב נ"ע משוחח בעניין מסויים בחסידות וב'עבודה'. על-פי-רוב היה תוכן העניין מוקדש לנושא: איך תהיה העבודה של ערב יום הכיפורים בביאת המשיח. ופעם אמר: כשמשיח יבוא יהיה בעולם הזה הגשמי גילוי אור אלוקי, כפי שהדבר כעת בעולם האצילות. אז יראו את דבריה' המהווה ומחיה את המקום, וכך גם את דבריה' המהווה ומחיה את הזמן; בכל יום יאיר הגילוי האמיתי של היום. אז יאיר ה"ובתשעה לחודש" כפי שנאמר מפי הקב"ה.

(ליקוטי דיבורים חלק א, עמ' 264)

י"ג שעות נוספות

הרבי הרש"ב נ"ע היה מוסיף י"ג שעות הכנה לכ"ו השעות של יום הכיפורים, כך שמספר השעות היה – ל"ט. היה קם באחת וחצי בלילה, ולומד קבלה עד זמן 'כפרות', שהיה בחמש ורבע לפנות בוקר. לאחר 'כפרות' למד עוד זמן-מה ואחר-כך הלך לטבול במקווה.

(ספר השיחות תש"ה עמ' 21)

עבודה בזריות

פעם אחת האריך הרבי הרי"צ בתפילתו בערב יום הכיפורים. הרבי הרש"ב נ"ע הקפיד על כך ואמר לו: "סדר חדש ב'עבודה'!... בערב יום הכיפורים העבודה צריכה להיות בזריות!".

(ספר השיחות תש"א עמ' 88)

טבילה במסירות-נפש

כאשר סגרו השלטונות את המקווה ביקטרינוסלב, התחילו לטבול בנהר דנייפר. פעם אחת, בערב יום הכיפורים שררה צינה עזה ביותר, אך רבה של העיר, הגאון המקובל רבי לוי-יצחק (אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו), לא התפעל כלל מן הקור העז. הוא טבל כמה פעמים בנהר, ואחרי כל טבילה יצא והתלבש, שכן נהוג לטבול כמה פעמים בערב יום הכיפורים.

(מפי השמועה)

שני זמנים

בערב יום הכיפורים בליובאוויטש היה הבדל ברור בין מחציתו הראשונה של היום לבין מחציתו השנייה, כאילו היו אלה שני זמנים שונים לגמרי בלוח השנה.

(ליקוטי דיבורים חלק א, עמ' 264)

בת פלונית³¹ מי שיש לו אב ואם – יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות³². אָבְל בשנה הראשונה למות אביו או אימו, נשאר בבית-הכנסת, אבל אינו אומר 'יזכור'³³. אחר-כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות יאמר "אב הרחמים"³⁴. אם יש ברית-מילה³⁵ בבית-הכנסת, מלים קודם 'אשרי', ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאומרים "בדמייך חי". אם המילה מחוץ לבית-הכנסת – יחזירו את ספר-התורה לארון הקודש לפני שיוצאים³⁶.

ונתנה תוקף: (באמירת פיוט זה עמד הרבי) רגילים בין אנ"ש שהש"ץ מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים – עד "ומי ירום". אחר-כך חוזר הש"ץ בקול מ"כבקר" עד "ומי ירום", ואז אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה", והש"ץ חוזר זאת בקול רם. שוב אומר

ונתנה תוקף: (באמירת פיוט זה עמד הרבי) רגילים בין אנ"ש שהש"ץ מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים – עד "ומי ירום". אחר-כך חוזר הש"ץ בקול מ"כבקר" עד "ומי ירום", ואז אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה", והש"ץ חוזר זאת בקול רם. שוב אומר

31 סידור 'תורה אור' עמ' 259, 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו. כה"ח ס"י רפד ס"ק לו ע"פ זוהר ח"א פד"א.
32 ב'ס' המאמרים – קונטרסים 'לכ"ק אדמו"ר מהור"צ ח"א עמ' וא"ו איתא, שמוזכרים ב'יזכור' גם נשמות של צדיקים. ומכאן נהגו להזכיר (תחילה) את הרבי, "וכן [את] רבותינו נשיאנו שלפניו בנוגע לאלו שהכירו אותם... שוה ענין שפעולתו היא עבור האומר, אבל בהכרח לומר שענין זה נותן כח גם עבור אלו שאותם מוזכרים בנוסח דאמירת 'יזכור' – תורת מנחם כרך מו עמ' 343, וש"נ.

32 קיצור שו"ע קלג"א, ולכאורה גם מי שיש לו הורים ונפטר לו רח"ל בן או בת נשאר לומר יזכור, ועכ"פ כשאין אחרים שיאמרו עבורם, ועיין.

33 הוראת הרבי בחוברת 'תוכן עניינים' – לה"ק – גיליון נו, חג הסוכות תשכ"ה (והיא 'משנה אחרונה' כלפי המובא ב'שערי הלכה ומנהג' י"ד עמ' שפג' לומר באופן שלא יהיה ניכר, וחבל שנשמטה שם), הובאה בשלימותה ב'אוצר' עמ' רכ"ב.

34 הוראת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע – 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' נח, ושם, שפעם בשנת תש"י הורה הרבי למזכיר הר"ל ש' גרוניר שיאמר זאת.

35 יש דיון באחרונים אם בעל ואשתו רשאים להיות 'קוואטר' ביה"כ (ולפי הסבר הרבי בשערי מילה ס' נה, קוואטר צ"ל זוג נשוי דווקא, ולא אח ואחות או אב ובתו וכדומה). והמוהל הרב אלי' שי' לנדא מסר שגם ביו"כ נוהגים שיהיו 'קוואטר'.

36 לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע אדה"ז ס' תרכ"א ס"ה. (מש"כ שם לומר איזה מזמור, צ"ע, שהרי הש"ץ אומר פסוקי 'ידעתי...' לפני הקדיש, ואולי ע"פ דבריו בפסקי הסידור אות סה, שצ"ל מזמור דווקא ולא פסוקים. וראה 'התקשרות' גיליונות: תשנ"ז, תשפ"א, תשצ"ו).

ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון, 'ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגערע בראש-השנה ויום הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו'²⁷. הרבי עמד באמירת הפיוטים 'האדרת והאמונה' ו'לא-ל עורך דין' בחזרת הש"ץ. אומרים: "אבינו מלכנו, זכור רחמך..." בכל תפילות היום²⁸.

בסיום חזרת הש"ץ (אין אומרים 'אבינו מלכנו'): קדיש תקבל. שיר של יום ליום השבת, הושיענו, לדוד ה' אורי, קדיש יתום.

קריאת התורה: בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך 'ריבוננו של עולם', ככתוב במחזור.

מוציאים שני ספרי-תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים בעבודת היום שבפרשת אחרי, מניחים את הספר השני ואומרים חצי קדיש, הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטיר בפרשת פינחס: "ובעשור לחודש", הגבהה וגלילה. הפטרה: "ואמר סולו סולו" (ישעיה נז, יד-נח).

קוראים בתורה, חוץ מן המפטיר²⁹, בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'יעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שברך'³⁰.

לאחר ברכות ההפטרה: יקום פורקן הראשון והשני, מי שברך. הזכרת נשמות.

הזכרת נשמות: בהזכרת נשמות אומרים 'בן/

27 ד"ה אדון עולם תש"ג סו"ס א – ספר המאמרים תש"ג עמ' 11 "איתא בספר אליה רבא ס' מו ס"ק טו בשם המהרש"ל ז"ל "מצאתי, כל מי...". אך לא נתפרש מתי יש לכוון, ולפי המבואר בסד"ה זה, העניין שייך במיוחד לימים אלו.

28 ספר המנהגים, מחזור השלם. הטעם שאומרים זאת אף בשבת כשאר הסליחות והתחנונות, כיוון שהוא מנוסח הברכה (משא"כ 'אבינו מלכנו' הנאמר כעניין בפ"ע) – שו"ת הריב"ש ס' תק"ב, שהוא מקור דברי הרמ"א ס' תר"ט ס"ג ושו"ע רבינו שם ס"א, הובא בביאור הגר"א שם ס"ק ט.

29 ודלא כמנהג העולם, 'אוצר' עמ' רכ.

30 הנוסח ב'מי שברך' זה היום: "מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את (פלוני בן פלוני) בעבור שעלה לתורה לכבוד המקום ולכבוד התורה ולכבוד השבת ולכבוד יום הכיפורים, בשכר זה הקדוש-ברוך הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמר" (שער הכולל כ"ו ס"ה, 'אוצר' שם. והעיר, שעפ"ז יש לברר מדוע (ואם) בר"ה אומרים "יום הדין").

הלכות ומנהגי חב"ד

לקראת היום הקדוש מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליה לפני השקיעה¹. אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי התהילים שקודם 'כל־נדר') וידוי - 'אשמנו' ו'על־חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאינו².

שבת־קודש

'בתשרי, יום־הכיפורים

ערבית:

אין מדקדקים לומר 'כל־נדר' מבעוד יום³. אומרים⁴ את תשעת מזמורי התהילים קטו־קכג שקודם כל־נדרים⁵.

פותחין הארון ומוציאים לפחות שלושה ספרי־תורה⁶. ומצווה גדולה לקנות החזקת 'ספר ראשון'⁷. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו⁸. שני אנשים כשרים פונים עם ספרי־התורה למקום הש"ץ (המצטרף לבית־הדין). עומדים עם ספרי־התורה בסמוך לו, ואין מקיפים את הבימה, ואין עומדים איתם על הבימה⁸.

- 1) ראה פסקי הסיידור אות מב. ואין מסירין אותה לבילה, מפני שהדבר ידוע שאין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידמות למלאכים - ע"פ שו"ע אדה"ז סי' יח ס"ד.
- 2) לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדה"ז סי' תרז ס"ב, למרות שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בוודיו זה ('רשימות היומן' עמ' קסח). הרבי היה אומר זאת בקביעות. אבל אין אומרים 'תפילה זכה', 'אוצר' עמ' ר.
- 3) שם עמ' רב, למרות האמור בשו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ד.
- 4) בבית חיינו נהגו לנגן 'אבינו מלכנו' כשהרבי נכנס ברה"ב וביה"כ ערב ובוקר, אבל בהתוועדות ר"ה תשד"מ ('התוועדות' תשד"מ ח"א עמ' 27) חידש הרבי, שבהתקרב מועד הגאולה האמיתית והשלילה, שבה מודגש ש"המעשה הוא העיקר", יש להימנע מלנגן 'אבינו מלכנו' בזמן שאין אומרים זאת בפועל בתפילה, עיי"ש.
- 5) שם עמ' רבי"ג. פעם אחת הורה הרבי לנגן 'ופרצת',
- 6) 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' כא.
- 7) סיידור אדה"ז. ו'המלך במסיבו' שם עמ' כב, שניתן לסדר 'מכירה מומבית' גם על שאר הספרים.
- 8) 'אוצר' שם.

מתחילים: 'ה' מלך, תגל הארץ".
"על דעת המקום... בישיבה של מעלה" - צריך הש"ץ (בלבד) לומר בקול נמוך, אך באופן שהעומדים סביבו, שהם בית־דין, ישמעו⁹. פסוק "אור זרוע" - פעם אחת ובקול רם. כל־נדרים: גם הקהל אומר זאת בלחש (אך באופן שישמע לעומדים בסמוך), עם הש"ץ¹⁰.
"ויאמר ה' סלחתי כדברך" - אומר הקהל ג' פעמים ואחר־כך הש"ץ ג' פעמים¹¹.

הש"ץ מברך 'שהחיינו' בקול רם, והקהל מברך כל אחד לעצמו בלחש, ויזהרו לסיים קודם שסיים הש"ץ כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו¹². יש להכריז בבית־הכנסת, שמי שבירכו 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכה עתה¹³.

מחזירים את ספרי־התורה וסוגרים הארון. תפילת ערבית:

קבלת שבת. מתחילים 'מזמור לדוד'. כגוונא. חצי קדיש. ברכו.
"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - אומרים בקול רם¹⁴.

אחר שמונה־עשרה בלחש: ויכולו. מגן אבות, ובו אומרים "המלך הקדוש", וחותרם "מקדש השבת". 'יעלה תחנונו', וכל הסליחות והווידוים. אין אומרים 'אבינו מלכנו'.

לדוד מזמור. קדיש תתקבל. מזמור לדוד ה' רועי. חצי קדיש. ברכו. עלינו. קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהילים א"ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכוונים שניקוד כל שם הוא כמו בתיבת 'בְּבְרִית', כנדפס במחזור), קדיש יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא

- 9) קובץ יגדיל־תורה (ג). גיליון ב עמ' נב בשם הרבי.
- 10) שו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ג.
- 11) ספרי־המנהגים עמ' 63.
- 12) שו"ע אדה"ז שם ס"ח.
- 13) ע"פ ספר המנהגים שם.
- 14) שו"ע אדה"ז שם ס"ט.

דורנו הנהיג לומר אחר־כך את כל התהילים (מתחילתו, אף שכבר אמרו קודם את הפרקים א"ד)¹⁵.

קריאת־שמע שעל המיטה - כמו בכל שבת ויום־טוב. 'ברוך שם...' - בקול רם. אין אומרים תחנון ו'על חטא'¹⁶.

קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהילים: ככד־קלב¹⁷.

מי שנאלץ לאכול ביום־הכיפורים¹⁸ אינו מקדש ואינו צריך לבצוע על לחם משנה. אבל אומר בברכת המזון 'יעלה ויבוא', ואומר 'ביום־הכיפורים הזה, ביום סליחת העון הזה, ביום מקרא קודש הזה'¹⁹.

מחנכים את הילדים (בנים ובנות) - הבריאים מגיל תשע והכחשים מגיל עשר - להתענות לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני

15) 'אוצר' עמ' רי"ב ג' בס' שבחי־המועדים עמ' 46 הביא שהוא מנהג ותיקין, מש"ל"ה מסכת יומא, ושם: שהרבי היה יושב במקומו ומסיים התהילים עם הציבור, ובסיימו, נעמד ואומר היהירצון שלאחר אמירת תהילים בשבת וי"ט. [יש מוסרים: לפעמים ראו שעמד ופתח הסיידור, וקרא ק"ש שעל המיטה עם הפרקים שלפני השינה, ואז יצא מביה"כ נ]. בצאתו, כמדומה שאינו מאחל 'גמר חתימה טובה' וכדומה.

16) ספרי־המנהגים עמ' 59. במחזורים דלהלן בהערה הבאה, נדפס לומר נוסח 'ריבון העולמים' בסוף ק"ש, ואכן י"א (בשם הרה"ח רש"ח קסלמן ע"ה) שצ"ל זאת גם בשבת וי"ט, מפני שהזכרת העון שם אינה אלא סיפור דברים. כיוון שאין משכימים לתיקון חצות, צ"ל עד 'ובבטח', ואח"כ כנראה: "כי אתה... שומע תפילה", ואולי גם פסוק "תורה ציונה..." אבל מסתמא לא "אעירה שחר".

17) ספרי־המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם קריאת־שמע שעל המטה') היא, לכאורה, בזמן הקרוב ביותר לשינה (לפי אדה"ז שאין מפסיקין במאומה בין ברכת 'המפיל לשינה'). ובמחזור, ש, הוצאת קה"ת כפר־חב"ד, ימי הסליחות תשמ"ז ושל"ח, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת 'המפיל'. וראה לעיל הערה 15.

18) לענין שיעורי (כמויות וזמני) אכילה לחולה וכו' ביום־הכיפורים - ראה 'שיעור מקווה' עמ' קפא. 'מדות ושיעורי תורה' עמ' רמט. שיעור אכילה עד 30 סמ"ק (כנפס קופסת גפרורים רגילה), ושיעור שתייה עד 40 סמ"ק, ולהמתין 9 דקות בין אכילה לאכילה ובין שתייה לשתייה (אין מודדין אכילה ושתייה ביחד). לפני המדידה, רצוי לדחוס את הלחם וכד' בתוך כלי־המדידה ככל האפשר.

19) שו"ע אדה"ז סי' קפח סי"א; תרי"ח סי"ח (בשער־הכולל פל"ד ס"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי הסיידור אות קפה נחלק עליו). ואם שכח לומר 'יעלה ויבוא', ונזכר אחר שסיים ברכת 'בונה ירושלים' - לא יחזור (קיצשו"ע סי' קלג סי"ח. משנ"ב סו"ס זה).

שתיים־עשרה ובנות אחת־עשרה כל היום²⁰. מה שנהגו המון העם לענות את התינוקות בליל יום־הכיפורים ואף כשצריכים לאכול מונעים זאת מהם - טעות היא בידם²¹.

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשיג עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, ושיברכו כדין²².

היוצא לבית־הכיסא בליל יום־הכיפורים אחר התפילה, ייגע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך 'אשר יצר' בידיים טהורות. אבל ביום, די בכך שעשה צרכיו, אף לקטנים, כדי ליטול כאמור, מכיוון שצריך להתפלל אחר־כך²³.

שחרית:

ייטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר שניגב ידיו, מעביר המגבת על־גבי עיניו, להעביר מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הלכלוך ולא יותר²⁴.

הלויים והכוהנים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע²⁵.

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי" (עד למחר)²⁶. "כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב

- 20) שו"ע אדה"ז סי' תרט"ז ס"ה וסי"א.
- 21) אלף־המגן למט"א סי' תרט"ז ס"ק ה.
- 22) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ז עמ' ב.
- 23) שו"ע אדה"ז סי' תרי"ג ס"ד. העירינ ח"א ששם מדובר על היוצא לצרכיו סתם, אבל היוצא מביית־הכסא חייב מדינא בנט"י במים (כנפסק במהד"ק סי' ד ס"ח [אף שאי"ז אוסר עליו לברך במצבו - ראה סדר ברה"ב נוספו]. משא"כ הטיל מים ולא שפף ואף יצא לגדולים ולא נגע בידו לא נזכר שם, כיוון שאינו אלא משום 'היכון' לתפילה, כמבואר כאן, וראה גם סי' ז ס"ב וסי' צב ס"ג) ולכאורה תלוי בפלוגתא אם בית־הכסא ידון יש לו דין ביה"כ קבוע לענין זה (ראה הנסמן בשו"ת יביע אומר ח"ג חאו"ח סי' ב), ויש לברר אם המחמיר בזה רשאי להקל ברחיצה ביה"כ.
- 24) שם ס"ב ג'. לענין נט"י - גם ספרי־המנהגים עמ' 59, וביאורו באג"ק ח"ג עמ' קמו.
- 25) לקו"ש ח"ט ס"ע 386, ממט"א תרי"ג ס"ח (ובשו"ע אדה"ז שם ס"ו, שדין הלויים שווה לדין הכהנים)
- 26) גם בנטילת ידיים שחרית יטלו הכהנים עד פרק הזרוע (כדעת הקיצור שו"ע סי' קלג ס"ז - הוראת הרבי, 'אוצר' עמ' ריז. וראה דין בזה בקובץ 'הערות הת' ואנ"ש' כפר־חב"ד, גיליון קעב עמ' 28:31), ומ"מ ישוּבו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יוה"כ"פ (לקו"ש שם).
- 26) סיידור אדה"ז. ראה סקירה בנושא זה בס' 'חקרי מנהגים' ח"א עמ' קפה, וש"נ.